

СТЕФАН ЦВАЙГ ФАНТАСТИЧНА НОЩ

Превод от немски: Димитър Стоевски, 1987

chitanka.info

Тези записки бяха намерени като запечатан пакет в писалището на барон Фридрих Михаел фон Р., австрийски запасен лейтенант в един драгунски полк, когато той падна убит в сражението при Раваруска през есента на 1914 година. Като видяло заглавието и хвърлило бегъл поглед в тези листове, семейството предположило, че се касае за някакво литературно произведение на техния сродник, та ми даде записките да ги прегледам и евентуално да ги публикувам. Сега обаче аз съвсем не смятам тия страници за измислен разказ, а — с всички подробности — за действителна преживелица на убития; и като скривам името му, публикувам неговото душевно саморазкритие без всякакво изменение и добавка.

Днес сутринта внезапно ме връхлетя мисълта да опиша за себе си преживелицата от оная фантастична нощ, за да мога поне веднъж да проследя цялата случка в нейната естествена последователност. И от тая внезапна секунда насам аз чувствавам неотразима принуда да си представя в писани слова онова приключение, макар да се съмнявам, че бих могъл да опиша дори само приблизително точно чудноватостта на събитията. Лишен съм от всякаква тъй наречена художествена дарба, не съм се упражнявал никога с литературни работи и като оставим настрана няколко предимно шеговити произведения в гимназията, не съм правил никога опит за писателство. Не зная дори например дали съществува някаква особена изучаема техника за последователно подреждане на външните неща и тяхното едновременно вътрешно отражение; питам се също дали съм в състояние да употребя всякога точната дума за смисъла и да придам точния смисъл на думата, за да добия така онова равновесие, което открай чувствавам несъзнателно при четене на всеки истински разказвач. Ала аз пиша тия редове само за себе си и те съвсем не са предназначени да направят понятно на други онова, което аз едва мога сам да си обясня. То е само опит да свърша веднъж завинаги и в известен смисъл с едно събитие, което непрекъснато ме занимава и вълнува в болезнено преливащ кипеж, да го фиксирам, да го поставя пред себе си и да го обгърна от всички страни.

Не съм разказал за тая случка никому от моите приятели, защото чувствавах, че не бих могъл да ги накарам да разберат същественото в

нея, а и защото донякъде се срамувах, че съм могъл да бъда тъй силно разтърсен и потресен от една толкова случайна работа. Защото всичко това всъщност е само една дребна преживелица. Ала сега, когато пиша тая дума, аз започвам бързо да забелязвам колко трудно е за един неопитен човек при писане да подбира думите в тяхната истинска тежест и колко двусмисленост, колко възможности за недоразумения се крият и в най-простата дума. Защото, като наричам преживелицата си „дребна“, аз естествено подразбирам това само в относителен смисъл, в противовес на могъщите драматични събития, които завличат със себе си цели народи и съдби; и го подразбирам от друга страна в смисъл по време, защото цялата случка не обхваща дълъг период, а само шест пълни часа. Обаче за мене тази в общ смисъл тъй дребна, незначителна и неважна преживелица означаваше тъй страшно много, че аз и днес — четири месеца след оная фантастична нощ — още горя от нея и трябва да напъвам всичките си духовни сили, за да я запазя в сърцето си. Аз си повтарям всекидневно и всекичасно всички нейни подробности, защото тя, тъй да се каже, е станала средоточие на цялото мое битие; всичко, каквото върша и говоря, се определя несъзнателно от нея, моите мисли се занимават единствено с това — да повтарят отново и отново нейното неочаквано разиграване и чрез това повторение да ми я потвърждават като мое достойние. И сега аз из един път разбирам нещо, за което преди десет минути, когато улових перото, още не се сецах: че записвам тази преживелица само затова, за да я имам напълно сигурна и като че вещественно установена пред себе си, да вкуся още веднъж с чувството си от нея и същевременно да я обгърна с духа си. Съвсем погрешно, съвсем невярно е това, което казах по-рано: че искам да свърша с нея, като я запиша; напротив, аз искам да изпитам още по-живо тъй бързо преживяното, да го поставя топло и дишащо до себе си, за да мога непрекъснато да си го възпроизвеждам. О, аз не се боя, че ще забравя макар и само за секунда оная зноен следобед, оная фантастична нощ, аз не се нуждая от никакви знаци, от никакви километрични камъни, за да мога да се върна в спомените си стъпка по стъпка по пътя на ония часове: във всяко време, сред бял ден и среднощ, аз мога да се върна като лунатик назад в неговата сфера и виждам всяка негова подробност с онова ясновидство, което е присъщо само на сърцето, но не и на мекушавата памет. Аз бих могъл дори да нарисувам тук на тая хартия очертанията

на всеки отделен лист в пролетно раззеленилата се местност, дори сега през есента аз усещам съвсем кротко нежното пърхане на прашеца от цветчетата на дивите кестени; ето защо, като описвам още веднъж тия часове, аз правя това не от страх, че ще ги загубя, а от радост, че отново ги намирам. И сега, когато излагам сам на себе си в точна последователност вълненията през онази нощ, аз трябва — заради поредността — силом да се възпирам, защото всеки път, щом само помисля за подробностите, из чувството ми бликва някакъв екстаз, обзема ме един вид опиянение и аз се виждам заставен да издигам прегради пред многоцветните и шеметни образи на спомена, за да не се разрушат те един друг. Аз все още изживявам със страстна пламенност преживяното на онзи ден, на онзи 7 юни 1913 година, когато по пладне наех един фиакър...

Ала чувствавам, че трябва да спра още веднъж, защото пак съзирам с уплаха двусмислието, многозначителността на отделната дума. Едва сега, когато за пръв път искам да разкажа нещо последователно, аз забелязвам колко трудно е да се улови в сбита форма онова плъзгащо нещо, каквото всъщност е всичко живо. Току-що написах „аз“ и казах, че на 7 юни 1913 година по обед наех един фиакър. Ала тази дума би била нещо неясно, защото онова „аз“ оттогава, от оня 7 юни, аз отдавна вече не съм, макар че оттогава са изминали само четири месеца, макар че обитавам жилището на това тогавашно „аз“ и пиша на неговото писалище с неговото перо и с неговата собствена ръка. От тоя тогавашен човек — и тъкмо благодарение на оная преживелица — аз съм напълно откъснат; аз го виждам сега отвън, свършено чужд и хладен, и мога да го опиша като партньор в игра, като другар, като приятел, за когото зная много и съществени неща, но който все пак аз съвсем не съм вече. Аз бих могъл да говоря за него, да го коря или осъждам, без въобще да усещам, че той и аз някога сме били едно.

Човекът, който бях аз тогава, твърде малко се отличаваше външно и вътрешно от мнозинството в тоя обществен слой, който особено у нас във Виена без особена гордост, а някак си съвсем естествено са свикнали да означават като „добро общество“. Аз встъпвах в трийсет и шестата си година, родителите ми бяха умрели рано и ми бяха оставили, точно преди моето пълнолетие, едно състояние, което се оказа достатъчно голямо, за да не мисля никак за

препитание и кариера. По този начин ненадейно бях избавен от задължението да вземам решение, което по онова време много ме безпокоеше. Именно: аз тъкмо бях завършил следването си в университета и бях изправен пред избора на бъдещото си занятие, който избор, благодарение на нашите семейни връзки и моята твърде рано появила се склонност към спокойно издигащо се и приятно съществуване, навярно би паднал върху държавна служба; точно тогава това родителско състояние се падна на мене като на единствен наследник и неочаквано ми осигури независимост без работа, дори в рамките на широко разгърнати, почти луксозни желания. Честолюбие не бе ме измъчвало никога: ето защо реших изпърво да погледам няколко години живота по-отблизо и да почакам, докато най-сетне се почувствувам подмамен сам да си намеря някакъв кръг на деятелност. Ала всичко си остана с това гледане и чакане, защото — тъй като не пожелавах нищо по-особено — аз постигах всичко в тесния кръг на своите желания; нежният и сладострастен град Виена, който като никой друг довежда излизането на разходка, безделнишкото съзерцание и елегантността до почти художествено съвършенство, до жизнена цел, ме накара окончателно да забравя намерението си за истинска деятелност. Аз имах пълното задоволство на елегантен, аристократичен, състоятелен, красив и при това лишен от честолюбие момък, безопасните напрежения на картоиграчеството и лова, редовните освежавания от пътешествия и излети и скоро започнах да изграждам това приятно съществуване все повече и повече с мъдра грижливост и художествени склонности. Аз събирах редки стъклени изделия не толкова от някаква вътрешна страст, колкото заради радостта да постигна съсредоточение и знания в границите на едно неуморително занимание; украсих жилището си с един особен вид италиански гоблени в бароков стил и с пейзажи по подобие на Каналетовите, които можеха да се намерят у антиквари или да се купят на разпродажби, а това криеше в себе си някакво ловджийско и все пак не опасно вълнение; вършех различни работи с усърдие и винаги с вкус, рядко пропусках хубава музика и бях чест гост в ателиетата на нашите художници. Сред жените не ми липсваше успех; и тук със същия потаен колекционерски стремеж, който е някак си израз на вътрешно безделие, аз натрупах много, приятни за възпоминание, ценни часове на изживяване и постепенно се превърнах тук от

обикновен сластолюбец в опитен познавач. Общо взето, бях преживял много; това запълваше приятно дните ми и ме караше да чувствавам съществуването си богато. И аз започнах да обичам все повече и повече тая топла, благотворна атмосфера на моята едновременно оживена и все пак безметежна младост, почти вече без нови желания, защото дори съвсем незначителни неща в безветрения въздух на моите дни смогнаха да се развият в истинска радост. Една добре избрана вратовръзка беше в състояние почти да ме зарадва, някоя хубава книга, разходка с автомобил или часът, прекаран с жена, можеха да ме ощастливят напълно. Но особено благотворна за мене беше тази форма на съществуване затова, защото подобно на безукорно коректен английски костюм тя не беше очебийна за обществото. Вярвам, че ме приемаха като приятен човек, бях обичан и посрещан на драго сърце и повечето от онези, които ме познаваха, ме наричаха щастливец.

Сега не мога да кажа дали онзи тогавашен човек, когото се мъча да си представя днес, сам се е чувствувал така щастлив, както го мислеха другите; защото сега, когато търся да намеря във всяко чувство от онази преживелица един много по-пълнен и по-богат смисъл, всяка възвратна преценка на спомените ми се струва почти невъзможна. Все пак мога да кажа със сигурност, че по онова време аз съвсем не се чувствавах нещастен, тъй като моите желания почти никога не оставаха несбъднати и моите искания към живота незадоволени. Ала тъкмо това, че бях свикнал да получавам от съдбата всичко каквото пожелавах и не се домогнах до нищо повече, тъкмо това лека-полека предизвика известна липса на напрежение, някаква безжизненост в самия живот. Това, което тогава в някои мигове на полупросветление се вълнуваше неосъзнато и томително в мене — това всъщност не бяха желания, а само желание за желания, настойчиво искане да жадувам по-силно, по-буйно, по-честолюбиво, по-неудовлетворено, да живея повече, а може би и да страдам. Благодарение на една прекалено разумна техника аз бях отстранил от своето битие всички пречки и моята жизненост отслабна тъкмо поради тая липса на пречки. Аз забелязах, че жадувам все по-малко, все по-слабо, че в чувствата ми бе настъпило някакво вцепенение, че аз — може би така ще се изразя най-добре — страдах от някаква душевна импотентност, от негодност за страстно обладаване на живота. Тая липса забелязах най-напред по някои дребни признаци. Открих, че все

по-често и по-често отсъствах в театъра и в обществото при някои сензационни случаи, че поръчвах книги, похвалени ми от други, и ги оставях по цели седмици неразрязани на писалището, че продължавах наистина машинално да събирам любимите си неща, купувах стъклени изделия и антики, но след това ги подреждах и не се радвах особено много, когато неочаквано се сдобиех с някой рядък и дълго търсен екземпляр.

Това преходно и съвсем леко отслабване на моето душевно напрежение аз осъзнах обаче едва при един определен случай, който още ясно си спомням. През лятото — пак поради онази странна ленивост, която не се чувствуваше живо примамена от нищо ново — бях останал във Виена и неочаквано получих от един курорт писмо от жена, с която цели три години вече ме свързваха интимни чувства и която аз дори мислех, че обичам искрено. Тя ми пишеше на четиринайсет развълнувани страници, че през тия седмици се запознала там с някакъв мъж, който бил станал много, дори всичко за нея, че наесен щяла да се омъжи за него и на нашата връзка трябвало да се сложи край. Тя си спомняла без разкаяние, дори с блаженство за прекараното заедно време, мисълта за мене щяла да я придружава в новия ѝ брак като най-свидното нещо от нейния предишен живот и се надявала, че ще ѝ простя за нейното неочаквано решение. След това делово известие развълнуваното писмо започна наистина да прелива от трогателни заклинания — да не ѝ се сърдя и да не страдам много от тоя ненадеен отказ, да не правя никакъв опит да я възпирам силом или да извърша някакво безразсъдство спрямо себе си. Редовете се нижеха все по-жарки: да съм намерел утеха при друга, по-добра от нея жена, да съм ѝ пишел веднага, защото се страхувала как ще посрещна тая вест. И като послепис с молив беше добавено набърже: „Не върши нищо неразумно, разбери ме, прости ми!“ Прочетох това писмо изпърво изненадан от известието, а после, като го прелистих втори път, с известен срам, който, вече осъзнат, бързо се засили и превърна във вътрешен ужас. Защото нито едно от всички тия силни и все пак естествени чувства, които моята любима предпоставяше като самопонятни, не трепна ни най-слабо в мене. Аз не изпитах страдание от нейната вест, не ѝ се разгневих и нито за миг не помислих да упражня някакво насилие спрямо нея или спрямо себе си и тази студенина на чувството в мене беше толкова странна, че не можеше да

не ме изплаши. От мен се откъсваше една жена, която години наред ме беше придружавала в моя живот, чието топло гъвкаво тяло бе се притискало до моето, чието дихание през дългите нощи се бе сливало с моето, а нищо в мене не трепна, нищо не се възбунтува, нищо не се помъчи да я покори отново, нищо от всичко това не разтърси моите чувства — от това, което чистият инстинкт на тая жена трябваше да предпостави като естествено у един истински човек. В тоя миг за пръв път съзнах ясно колко далече напред бе отишъл процесът на вцепенението в мене — аз просто се носех като по течаща, гладка вода, без никак си да бях закрепен или вкоренен; и аз знаех много добре, че тази студенина беше нещо мъртво, умряло, наистина още необгърнато от гнилия лъх на разложението, но все пак вече непреодолимо вцепенение, жестоко-студена безчувственост — точно онази минута, която предхожда истинската, телесната смърт, външно видимото разпадане.

От тая случка насам аз започнах да наблюдавам внимателно себе си и това странно вцепенение на чувството в мене, също както болник наблюдава болестта си. Когато скоро след това умря един от моите приятели и аз вървах подир ковчега му, аз се вслушвах в себе си дали в мене не се надига някаква скръб, дали не трепва някакво чувство при съзнанието, че този човек, мой близък от детинство, сега завинаги е загубен. Ала в мене не трепна нищо, аз се сторих сам на себе си като нещо стъклено, през което нещата прозират, без някога да са били вътре в него; и колкото при тоя повод и други подобни да се напържах да почувствувам нещо, колкото и да се мъчех с доводи на разума да си внуша чувства, от това вътрешно вцепенение все не идваше никакъв отговор. Близки хора ме напускаха, жени идваха и си отиваха, аз обаче не чувствувах нищо повече от това, което чувствува човек, седнал в стаята си, когато вън дъждът чука по стъклата; между мене и най-близките неща имаше някаква стъклена стена, която аз нямах сили да разбия с волята си.

Макар че почувствувах ясно това, съзнанието за него все пак не предизвика никакво действително безпокойство в мене, защото аз, както вече казах, посрещах с безразличие дори ония неща, които засягаха мене самия. Нямах вече достатъчно чувство даже за страдание. Стигаше ми, че този душевен недъг оставаше скрит за другите, също както половата импотентност на един мъж се разкрива

само в интимната секунда; а в обществото, с помощта на прекалена изкуствена пламенност във възхищението и чрез спонтанни крайности в умилението, аз се мъчех да скрия колко безучастен и мъртъв се чувствавах вътрешно. Външно продължавах да водя предишния приятен, несмущаван от нищо живот, без да изменям неговата насока; седмици, месеци се изнизваха безшумно край мене и се превръщаха бавно в тъмни години. Една сутрин видях в огледалото кичур побелели коси над слепите си очи и усетих, че младостта ми се канеше да отmine бавно в някакъв друг свят. Но това, което други наричаха младост, беше отдавна отлетяло в мене. И раздялата не ми причини особена болка, защото аз не обичах вече достатъчно силно и собствената си младост. Упоритото ми чувство остана безмълвно и към мене самия.

Поради тая вътрешна неподвижност дните ми ставаха все поеднообразни въпреки смяната на заниманията и събитията; те се редяха безлични едно до друго, растяха и пожълтяваха като листата на дърво. И съвсем обикновено, без всякаква особеност, без всякакви вътрешни предвестници, започна и онзи единствен ден, който искам да опиша отново за себе си. Тогава, на 7 юни 1913 година, аз станах доста късно поради онова празнично чувство, съхранило се несъзнателно в мене още от детството, от ученическите години; изкъпах се, прочетох вестника и прелистих книгите, после, подмамен от топлия летен ден, който струеше приветливо в стаята, излязох да се разходя, прекосих по стар навик булевард Грабен, разменяйки поздравии с познати и приятели и поприказвайки бегло с някои от тях, а после обядвах у едно приятелско семейство. За следобеда нямах никакви уговорки, защото неделен ден обичах много да разполагам с няколко свободни часа за самия себе си, които тогава принадлежаха всецяло на случайността на моите прищевки, на желанието ми да имам спокойствие или на някое неочаквано решение. Когато после, напуснал приятелското семейство, пресичах Рингщрасе, аз почувствах благотворно хубостта на слънчевия град и се зарадвах на неговата лятна гиздавост. Хората изглеждаха весели и като че влюбени в празничността на пъстрата улица, хвърляха ми се в очи много подробности, преди всичко — бухналите листащи на дърветата, които израстваха с новата си зеленина направо из асфалта. Въпреки че почти всеки ден минавах оттук, аз неочаквано забелязах това празнично човешко гъмжило като някакво

чудо и неволно закопнях за много зеленина, ведрина и пъстрота. Спомних си с известно любопитство за Пратера, където сега, в края на пролетта и в началото на лятото, тежките дървета стоят неподвижни като грамадни зелени лакеи вдясно и вляво на главната алея, по която се точат коли, и предлагат на безбройните чисти и елегантни хора своите бели сърца от цветчета. Свикнал да удовлетворявам веднага и най-беглите си желания, аз повиках първия фиакър, който се мярна на пътя ми, и когато кочияшът ме попита накъде да кара, назовах Пратера.

— На конните състезания, господин барон, нали? — отвърна той с почтителна естественост.

Чак сега си спомних, че днес беше един забележителен ден на конни състезания, един предварителен показ на главното състезание, на което си даваше среща цялото отбрано виенско общество.

„Странно — помислих си аз, качвайки се в колата, — можех ли допреди няколко години да пропусна или да забравя такъв ден!“

Почувствувах отново по тая унесеност, също както болник при движение чувствава раната си, цялото вцепенение и безразличие, в което бях изпаднал.

Главната алея беше вече доста пуста, когато стигнахме там — надбягването трябва да бе започнало отдавна, защото не виждах тъй блестящата иначе върволица от коли, само няколко отделни фиакъра препускаха с тропаци копита като че подир някаква невидима изпусната цел. Кочияшът на капрата се обърна и попита дали да кара бързо, но аз му казах да остави конете да вървят спокойно, защото за мене нямаше никакво значение дали ще стигна навреме, или не. Бях виждал много надбягвания и бях наблюдавал твърде често зрителите там, та не придавах толкова голямо значение на навременното си пристигане; пък и на моето безразличие допадаше повече да чувствава, при лекото люшкане на колата, синия въздух като кротко ромолящо море от палубата на кораб и да се наслаждава спокойно на гледката на красивите, широко разлистени диви кестени, които от време на време даваха на ласкавия топъл вятър да си поиграе с няколко листца от техните цветчета, които той после леко издигаше и завъртяваше, преди да ги пусне да заваят като снежинки по алеята. Беше приятно да бъда люшкан така, да усещам с притворени очи пролетта, да се чувствавам окрилен и понесен без каквото и да било усилие и всъщност изпитвах съжаление, когато колата спря пред входа на Фройденау. На драго

сърце бих се върнал назад, за да бъда люлян още от мекия ден на ранното лято, но беше вече твърде късно, колата спря пред хиподрума. Насреща ми се носеше глух громол. Сякаш море ехтеше тежко и глухо зад високите трибуни, без да мога да видя развълнуваното множество, от което долиташе този сбит шум, и неволно си спомних за Остенде: когато човек се изкачва по тесните странични улички на ниския град към крайбрежния булевард, усеща веднага свирещия солен и остър вятър и чува глухо бучене, преди още погледът да е обгърнал ширната сивопенеста площ с нейните гърмящи талази. Сигурно вече беше започнало някое надбягване, ала между мен и тревата, по която сега сигурно летяха конете, стоеше пъстра и ехтяща, сякаш разтърсвана от вътрешна буря, димна завеса — тълпата от зрители и залагачи. Аз не можех да видя арената, но чувствавах всяка фаза на спорта в отражението на повишената възбуда. Ездачите сигурно бяха потеглили отдавна, групата се е разкъсала и неколцина си оспорваха първото място, защото от тия хора тук, които изживяваха загадъчно невидимите за мене движения на надбягването, избухваха крясъци и възбудени подвиквания. По посоката на техните глави аз усещах завоите, до които навярно стигаха ездачите и конете по продълговатия овал на тревата, защото целият този човешки хаос напираше все по-сплотено, все по-сбито, като една-единствена изопната шия, към някаква невидима за мене зрителна точка и от тази една изопната шия ехтеше и гъргореше с хиляди разкъсани звуци един надигащ се все по-високо прибой. Този прибой набъбваше все повече и изпълни скоро цялото пространство чак до равнодушно синьото небе. Аз се загледах в лицата на неколцина. Те бяха разкривени като от някаква вътрешна борба, очите — втренчени и разискрени, устните — прехапани, брадичката — издадена алчно напред, ноздрите — издути като у коне. Беше ми забавно и страшно, като наблюдавах трезво тия несдържани, замаяни хора. На един стол до мене стоеше прав елегантно облечен мъж с иначе сигурно симпатично лице, ала сега, под властта на някакъв невидим демон, той беснееше, махаше с бастуна си в празния въздух, като че шибаше нещо да бяга напред, а тялото му — неизказано смешно за наблюдателя — участвуваше страстно в движението на бързата езда. Също като на стремена, той непрекъснато се люлееше на пръстите си на стола, дясната му ръка размахваше неспирно бастуна като бич във въздуха, лявата стискаше конвулсивно един бял билет. И

все повече и повече такива бели билети пърхаха около мене, шумоляха като пръски от пяна над тоя син буен порой, който шумно набъбваше. Сигурно сега на завоя няколко коня бяха съвсем близко един до друг, защото из един път ехтежът се разчлени на две, три, четири отделни имена, крещени бясно и непрекъснато от отделни групи като бойни викове, и тези викове като че бяха отдушник на тяхната безумна ярост.

Аз стоях сред тоя грохотен бяс студен като скала в развълнувано море и мога да кажа и днес още точно какво изпитвах в оная минута. Най-напред смешното във всички тия разкривени движения, иронично презрение към простацината в изблика, но все пак и нещо друго, което неохотно признавах пред себе си — някаква лека завист и желание за такава възбуда, за такава огнена страст, за живота, който бликаше в тоя фанатизъм. Какво, мислех си, би трябвало да се случи, за да възбуди и мене по такъв начин, да ме хвърли в такава треска, че тялото ми да започне да гори и гласът ми да излита из устата мимо волята ми? Не можех да си представя никаква сума пари, притежанието на която да ме разпали толкова, никаква жена, която да ме възбуди така — нищо, нямаше нищо, което би могло да ме изтръгне из това вцепенение на чувствата ми и да ме разпали с такава пламенност! Сърцето ми не би туптяло тъй буйно пред ненадейно насочен револвер една секунда преди да спре, както сърцата на тези хиляди, десет хиляди хора около мене за шепа пари. Ала сега някой кон сигурно беше съвсем близко до целта, защото тутакси от много хиляди гласове като от изопната до крайност струна, от цялото това гъмжило ечна един-единствен, все повече изострящ се вик, едно определено име, което после изведнъж секна. Музиката започна да свири и тълпата внезапно се разломи. Една обиколка беше завършена, една борба решена, напрежението се разля с гъргорещо, само още леко трептящо вълнение. Множеството, допреди миг още пламтящ вързоп от страст, се разпадна на много отделни тичащи, смеещи се, приказващи хора, зад вакханалната маска на възбудата отново се появиха спокойни лица; от хаоса на играта, която за няколко секунди бе споила тия хиляди хора в една-едничка пламтяща купчина, отново се наслоиха обществени групи, които се събираха и разделяха, хора, които познавах и които ме поздравяваха, непознати, които взаимно се оглеждаха и наблюдаваха с хладна вежливост. Жените взаимно изпитваха с очи новите си тоалети, мъжете мятаха похотливи погледи; онова светско любопитство, което е

истинското занимание на безучастните, започна да се раздипля — търсеха се, брояха се, проверяваха се кой е дошъл и кой не, кой как е облечен. Едва пробудили се от своя шемет, всички тези хора не знаеха вече дали разходката в антракта или самата игра всъщност беше целта на тяхното събиране тук.

Аз вървах сред това хладно гъмжило, поздравявах и отвърщах на поздрави, дишах с наслада — та тъкмо тази беше атмосферата на моето битие! — уханието на парфюмите и елегантността, което се носеше над тоя калейдоскопичен безпорядък, но с още по-голяма наслада вдъхвах лекия ветрец, който навремени се надигаше от моравите на Пратера и от лятно сгорещената гора, мяташе талазите си между хората и докосваше сладострастно-игриво белия муселин на жените. Неколцина познати искаха да ме заприказват. Диана, хубавата актриса, ми даде знак да отида в ложата ѝ, ала аз не отидох при никого. Нямах никакво желание да разговарям днес с когото и да било от тия светски хора, отегчаваше ме да виждам себе си в тяхното огледало; исках да обгърна само зрелището, това пращящо чувствено възбуждение, което се носеше над тоя усилен час (защото възбудеността на другите е най-приятното зрелище тъкмо за безучастния). Няколко хубави жени минаха край мене, аз погледнах нахално, но без вътрешно желание, към гърдите им, които на всяка крачка трепкаха под тънкия като паяжина плат, и се усмигнах вътре в себе си над тяхното донякъде неприятно и донякъде приятно смущение, като се усетиха тъй чувствено преценени и тъй срамно разсъблечени. В действителност не ме блазнеше нито една, доставяше ми само известно удоволствие да върша това пред очите им; забавляваше ме играта с тая мисъл, с техните мисли, желанието да ги докосна телесно и да почувствувам магнетичния трепет в техните очи; защото като у всеки вътрешно студен човек моята същинска еротична наслада се заключваше в това да предизвиквам у другите топлина и безпокойство, наместо сам да се разгарям. Аз обичах да усещам само лъха на топлината, с който присъствието на жени обвива чувствеността, а не истинското сгорещяване, само подбудата, не и възбудата. Затова и сега се разхождах така, посрещах погледи, връщах ги леко като гумени топки, наслаждавах се, без да докосвам, опипвах жени, без да ги чувствувам, само леко загрят от възтоплото сладострастие на играта.

Но и това скоро ми дотегна. Край мене минаваха все едни и същи хора, знаех вече наизуст лицата им, жестовете им. Видях наблизостол. Седнах на него. Наоколо в групите отново започна безредно движение, минувачите се блъскаха и тласкаха неспокойно едни други; вероятно щеше да започне ново надбягване. Аз нехаех за това, седях спокойно и сякаш унесен под къдравия дим на цигарата си, който се издигаше в бели криволици във въздуха, който се разсейваше все по-светъл и по-светъл като малко облаче в пролетната синева. В тая секунда започна нечуваното, онази единствена преживелица, която и до днес дава насока на моя живот. Мога да установя съвсем точно мига, защото точно тогава съвсем случайно бях погледнал часовника: стрелките се кръстосваха и аз ги гледах с празно любопитство как в продължение на една секунда останаха една върху друга. Беше три часът и шестнайсет минути след пладне на онзи 7 юни 1913 година. Аз гледах, значи, с цигара в ръка, белия циферблат, потънал всецяло в това детинско и смешно наблюдение, когато непосредствено зад гърба си чух висок женски смях — оня отривист, възбудителен смях, който аз тъй обичам у жените, онзи смях, който изскача топъл и подплашен из жаркия гъсталак на чувствеността. Той неволно ме накара да извия назад глава, понечих да погледна жената, чиято велегласна чувственост се блъсна тъй дръзко в моето безгрижно мечтание, както лъскав бял камък плясва в глухо, тинесто блато — но се овладях. Възпря ме странното желание към духовната игра, към дребния, безопасен психологически експеримент, което често ме навестяваше. Аз още не исках да погледна смеещата се жена, блазнеше ме да занимая най-напред въображението си с нея, да си я представя образно, да изваям около тоя смях лице, уста, шия, врат, гърди — цяла жива, дишаща жена.

Навярно тя стоеше сега точно зад мене. Смехът отново се превърна в разговор. Аз слушах напрегнато. Тя говореше с лек унгарски акцент, много бързо и живо, разширявайки гласните звуци като при пеене. Забавно ми беше да измисля снага за тая реч и да украся тоя въображаем образ колкото е възможно по-щедро. Дадох ѝ тъмни коси, тъмни очи, широка, чувствено извита уста със съвсем здрави бели зъби, съвсем тънък малък нос, но с издигнати остро нагоре и трептящи ноздри. Върху лявата ѝ буза сложих изкуствена бенчица, тикнах в ръката ѝ камшик за езда, с който тя, когато се смееше, излеко

се шибаше по бедрото. Тя продължаваше да говори и да говори. И всяка нейна дума прибавяше нещо ново към представата в моето въображение, изникнала с бързината на мълния: тесни момински гърди, тъмнозелена рокля с накриво забодена брилянтова брошка, светла шапка с бял воал. Образът ставаше все по-ясен и аз усещах вече тая непозната жена, изправила се невидима зад гърба ми като върху осветена плака в зеницата ми.

Но аз не исках да се обърна, исках да продължа по-силно тая игра на въображението, някакви леки сладострастни тръпки се примесиха в дръzkото бленуване и аз затворих очи, уверен, че ако отворя кленките си и се обърна към нея, вътрешният образ ще се покрие напълно с външния.

В тоя миг тя излезе напред. Аз неволно отворих очи... и се ядосах. Бях сбъркал напълно, всичко беше другояче, дори някак злостно, съвсем противоположно на моя въображаем образ. Тя носеше не зелена, а бяла рокля, не беше стройна, а възпълна и с широки бедра, нигде върху пълната буза не се открояваше бленуваната изкуствена бенчица, косите лъщяха червеникаворуси наместо черни под шапката, която имаше форма на шлем. Нито един от моите белези не отговаряше на нейния образ; ала тази жена беше хубава, предизвикателно хубава, макар че аз, обиден в глупавото честолюбие на своята психологическа суетност, не исках да призная тази хубост. Погледнах почти враждебно нагоре към нея; но дори съпротивата вътре в мене усети силната чувствена прелест, която излъчваше тая жена, похотливото, животинското в нейната твърда и същевременно мека пълнота, което примамваше настойчиво. Сега тя отново се смееше високо, виждаха се здравите ѝ бели зъби и аз бях принуден да призная, че този горещ чувствен смях беше в унисон с пищността на нейната осанка; всичко в нея беше тъй властно и предизвикателно — заоблената гърд, брадичката, която при смеене се издаваше напред, острият поглед, извитият нос, ръката, която опираше здраво слънчобрана о земята. То беше женска стихия, първична сила, съзнателна, покоряваща съблазън, възпълнено сладострастие. До нея стоеше елегантен, малко увехнал офицер, който ѝ говореше настойчиво. Тя го слушаше, усмихваше се, смееше се, възразяваше, ала всичко това беше само между другото, защото в същото време нейният поглед се плъзгаше просто към всички, нейните ноздри трептяха на всички страни: тя смучеше

внимание, усмивки, погледи от всекиго, който минаваше край нея, просто от цялата тази мъжка тълпа наоколо. Погледът ѝ бродеше непрекъснато, ту претърсваше надлъж трибуните и после, видяла някой познат, отвърщаше радостно на поздрава, ту — докато все още слушаше усмихната и поласкана офицера — прибъгваше надясно и наляво. Само аз, който, закрит от нейния събеседник, се намирах в зрителното ѝ поле, не бях още докоснат от този поглед. Това ме ядоса. Изправих се — тя не ме видя. Пристъпих по-близо — тя отново погледна нагоре към трибуните. Тогава аз отидох решително при нея, свалих шапка на офицера и ѝ предложих стола си. Тя ме погледна удивено, някакъв усмихнат блясък премина над очите ѝ, сви ласкаво устните си за усмивка. Ала сетне поблагодари съвсем късо и пое стола, без да седне. Само опря леко на облегалото възпълната си, разголена до лакътя ръка и използва леката извивка на тялото си, за да изтъкне по-ясно неговите форми.

Гневът към моята погрешна психология беше отдавна забравен, сега ме дразнеше само играта с тая жена. Аз отстъпих малко назад, до стената на трибуната, отдето можех да я фиксирам свободно и все пак неочевидно, подпрях се на бастуна и потърсих с очите си нейните. Тя забеляза това и се обърна малко към моя наблюдателен пост, но все пак така, че това движение да изглежда съвсем случайно — не се бранеше, отвърщаше ми сегиз-тогиз, но все пак не се обвързваше. Нейните очи непрестанно се движеха в кръг и докосваха всичко, но не задържаха нищо; само на мене ли, когато ме срещаша, даряваха те по една скрита усмивка, или я даваха всекиму? Това не можеше да се различи и тъкмо тази неувереност ме дразнеше. През паузите, когато нейният поглед ме стрелваше като ослепителен огън, той изглеждаше пълен с обещание, ала със същата блестяща стоманена зеница срещаше тя без подбор всеки друг поглед, който прелиташе към нея, просто от кокетна радост към играта, но преди всичко — без при това да изпусне дори за секунда привидно любопитния за нея разговор със събеседника ѝ. Нещо ослепително нахално имаше в тоя парад на страстта, някаква виртуозност на кокетство или избухващ излишък на чувственост. Неволно пристъпих една крачка по-близо: нейното студено нахалство беше преминало в мене. Не я гледах вече в очите, а я опипвах от горе до долу с очи на познавач, смъкнах с поглед роклята ѝ и я почувствах гола. Тя проследи погледа ми, без да се покаже оскърбена, усмихна се

с ъглите на устата си на бърбеция офицер, ала аз забелязах, че тази многозначителна усмивка беше съгласна с моето намерение. И когато погледнах крака ѝ, подал се малък и нежен изпод бялата рокля, тя плъзна нехайно-изпитателен поглед надолу по роклята си. После, в следния миг, уж случайно дигна крака си и го сложи върху първата пръчка на предложението ѝ стол така, че аз видях през отворената рокля чорапите чак до коляното, в същото време обаче усмивката ѝ към офицера стана малко иронична или злорада. Вероятно и тя си играеше с мене тъй безучастно, както аз с нея, и аз, макар да бях изпълнен с ненавист, трябваше да се удивя на рафинираната техника на нейната дързост, защото, докато с фалшива скритост ми предлагаше чувствеността на тялото си, тя в същото време поглъщаше поласкана шепота на своя събеседник — даваше и вземаше и едното, и другото само на шега. Всъщност аз бях ожесточен: ненавиждах у другите хора този вид студена и злобно-пресметлива чувственост, защото я усещах тъй кръвосмесително близка и сродна с моята собствена разсъдъчна безчувственост. Но въпреки това аз бях възбуден, може би повече от омраза, отколкото от похотливост. Пристъпих нахално още по-близо и я улових брутално с очите си. „Искам те, красиво животно“ — каза ѝ моят нескрит жест и устните ми сигурно неволно са се раздвижили, защото тя се усмихна с леко презрение, като извърна главата си от мене и покри с роклята разголението си крак. Ала в следния миг искрометните черни зеници отново започнаха да бродят насам-натам. Беше напълно ясно, че тя ми беше равна в студенината, че ние двамата играехме хладнокръвно с някаква чужда пламенност, която пък не беше нищо друго освен рисуван огън, но все пак красив за гледане и забавен за игра в този зноен ден.

Внезапно напрежението върху нейното лице угасна, искрометният блясък изтля, една тънка сърдита бръчка се изви около току-що усмихващата се уста. Аз проследих посоката на нейния поглед: един нисък, дебел господин, облечен в тесен костюм, бързаше запъхтян към нея с изпотени от вълнение лице и чело, които той нервно бършеше с кърпичката си. Шапката, нахлупена набързо върху главата, разкриваше отстрани една твърде голяма лисина (неволно помислих, че ако той свали шапката си, върху голото му теме ще се видят едри капки пот, и този човек ми стана противен). В отрупаната с пръстени ръка той държеше цяла купчина билети. Той просто пъхтеше

от възбуда и без да обръща внимание на жена си, заговори веднага високо на унгарски с офицера. Разбрах тутакси, че е фанатик в конния спорт, вероятно някой от по-известните търговци на коне, за когото играта беше единствена страст, изящен заместител на възвишени чувства. Неговата жена сигурно му бе направила сега някаква бележка (тя беше видимо стеснена от неговото присъствие и смутена в привичната си самоувереност), защото той навярно по нейна заповед оправи шапката си, после ѝ се засмя просташки и я потупа с добродушна нежност по рамото. Тя гневно вдигна вежди, отблъсната от тая съпружеска интимност, която ѝ беше неприятна в присъствие на офицера, а може би още повече в мое присъствие. Той като че ѝ се извини, каза пак на унгарски няколко думи на офицера, на които същият отговори с любезна усмивка, а след това я хвана нежно и малко покорно под ръка. Аз усещах, че тя се срамуваше пред нас от неговата интимност, и се радвах на унижението ѝ с някакво смесено чувство на подигравка и отвращение. Ала тя твърде скоро възвърна самообладанието си, притисна се леко върху ръката му и плъзна ироничен поглед към мене, който сякаш казваше: „Виждаш ли, този ме има, а не ти.“ Аз бях бесен и в същото време отвратен. Всъщност мислех да ѝ обърна гръб и да си отида, за да ѝ покажа, че съпругата на един такъв простак и дебелак не ме занимава повече. Ала все пак съблазънта беше извънредно силна и аз останах.

В тая секунда ечна пронизително сигналът за започване на надбягването и из един път цялата бърбореща, мътна, застояла се маса като че бе разтърсена и рукна наново от всички страни във внезапно безредие напред към бариерата. Трябваше да упражня известно насилие, за да не бъда завлечен от хората, защото тъкмо в тая блъсканица исках да остана близо до нея — може би щеше да ми се удаде случаи да я погледна решително, да я докосна, да дръзна внезапно да направя нещо, което сега още не знаех, и затова започнах упорито да си пробивам път към нея между забързаните хора. В същия миг дебелият съпруг се затича точно насреща ми, навярно за да се докопа до някое хубаво място на трибуната, и ние двамата се сблъскахме, всеки тласнат от различен порив с такава сила, че неговата халтава шапка отхвъркна на земята, а билетите, които той бе пъхнал в корделата, се разпиляха в широка дъга и закапаха като червени, сини, жълти и бели пеперуди по земята. Той за миг ме погледна втренчено.

Аз машинално понечих да се извиня, ала някаква злонамереност заключи устата ми; обратното — погледнах го студено с леко, нахално и оскърбително предизвикателство. Неговият поглед припламна за секунда несигурно, запален от кипнала, но плахо криеща се ярост, сетне рухна страхливо пред моя. С неизказана, почти трогателна боязливост ме погледна той за една секунда в очите, после се дръпна, но внезапно си спомни за билетите и се наведе, за да дигне и тях, и шапката си от земята. С нескриван гняв, със зачервено от раздразнение лице жената, която беше пустила ръката му, ме стрелна с очи: видях с някакво сладострастие, че тя на драго сърце би ме ударила. Ала аз останах напълно хладнокръвен и равнодушен, гледах усмихнат, без да помогна, как прекалено дебелият съпруг с пъшкане се навеждаше и пълзеше пред краката ми, за да събере билетите си. При навеждане яката му отстоеше далече от шията също като перата на настръхнала кокошка, върху червения врат се издигаше широка дипло от тлъстини, той пъхтеше астматично при всяко навеждане. Като го гледах да пъшка така, неволно ми хрумна една непристойна и неапетитна мисъл: представих си го в съпружеска близост със съпругата му и развеселен от тая представа, открито се присмях на нейния едва сдържан гняв. Тя стоеше, сега отново бледа и нетърпелива, и едва можеше да се владее вече — най-сетне аз все пак изтръгнах от нея едно истинско, едно действително чувство: ненавист, неукротима ярост! С най-голямо удоволствие бих удължил тая злобна сцена до безкрайност: гледах със студена наслада как се измъчваше той, за да събере отново един по един билетите си. Като че някакъв глумлив дявол беше седнал в гърлото ми, който непрестанно се кикотеше и искаше да се изкикоти на глас — бих се изсмял на драго сърце или бих погъделичкал с бастуна си тая пълзяща топка месо; всъщност не мога да си спомня да съм бил обземаан някога от такава злоба, както в това блестящо тържество на унижението над тая дръзко играеща жена. Ала сега най-сетне клетникът изглеждаше да бе събрал всичките си билети, само един син беше отхвъркнал далече и лежеше точно пред мене на земята. Той се въртеше запъхтян, търсеше с късогледите си очи — пенснето му се беше смъкнало съвсем ниско на изпотения му нос — и моята хъшлашка възбудена злост използва тая секунда за удължаване на неговите смешни усилия: подчинил се неволно на някакво ученически-хлапашко немирство, аз протегнах бързо единия си крак и стъпих така

върху билета, че той и при най-голямо старание не можеше да го намери дотогава, докато на мене бе приятно да го карам да търси. А той търсеше, търсеше неотклонно и запъхтян броеше непрекъснато шарените мукавени билети: явно беше, че един — моят! — му липсваше и той се канеше да почне отново да търси сред глъчната тълпа, обаче жена му, която с гневно изражение на лицето конвулсивно отбягваше моя подигравателен поглед отстрани, не можеше вече да обуздава своето бясно нетърпение.

— Лайош! — извика му тя внезапно повелително и той трепна като кон, чул тръбата, погледна още веднъж с търсеци очи към земята — на мене ми се струваше, че скритият под подметката ми билет ме гъделичка, и едва можех да потисна напирания смях, — после се обърна послушно към жена си, която с някаква умишлена бързина го дръпна от мене и го завлече във все по-буйно кипящата тълпа.

Аз останах назад без всякакво желание да последвам двамата. За мене този епизод беше завършен, чувството на онова еротично напрежение се беше разляло в благотворна веселост, всяка възбуда беше изтекла от мене и не беше останало нищо друго освен пълната ситост от внезапно избухнала злост, някакво нагло, дори горделиво самодоволство от сполучилата лудория. Отпред хората се трупаха плътно, започна вече да се надига известно възбуждение, множеството се превърна в една-единствена мръсна, черна вълна, която напираше към бариерата, ала аз не гледах натам, бях отегчен вече. И помислих да отида отгатък в Кριο или да се върна с колата у дома. Ала тъкмо когато неволно дигнах крака си да направя крачка напред, забелязах синия билет, който лежеше забравен на земята. Дигнах го и го подържах, играейки си, между пръстите, без да зная какво да правя с него. За миг ми хрумна мисълта да го върна на Лайош, което би могло да послужи като великолепен предлог да се запозная с жена му, но почувствувах, че тя вече съвсем не ме интересува, че мимолетната жар, която ме лъхна от тая авантюра, отдавна беше изтляла в моето предишно равнодушие. От съпругата на Лайош аз не исках нищо друго освен тая похотлива борба на очите — дебеланкото ми беше толкова неапетитен, че не желаех даделя с него нечия плът; нервите ми бяха погъделичкани, сега изпитвах само още нехайно любопитство, благотворна отмора.

Столът стоеше изоставен и сам. Седнах удобно на него и си запалих цигара. Людската страст пред мене закипя отново, аз дори не се вслушах: повторенията не ме привличаха. Гледах небрежно издигането на тютюневия дим и си мислех за разходката в Меран, дето бях преди два месеца и се любувах на кипящия водопад. Беше също като това тук: и там един мощно надигащ се шум, който нито стопляше, нито разхлаждаше, и там един безсмислен ехтеж сред смълчаната синя местност. Ала сега страстта на играта беше стигнала до кресчендо, над черната вълна от хора отново се разхвърчаха като пяна слънчобрани, шапки, викове, кърпички, гласовете отново се сляха в общ грохот, отново из огромната паст на тълпата се изтръгна един вик, ала сега в друга октава. Чух едно име, извикано хилядократно, десетохилядократно, ликуващо, пронизително, екстазно, отчаяно:

— Креси! Креси! Креси!

И внезапно то отново се скъса също като изопнатата струна (как повторението прави еднообразна дори страстта!). Музиката засвири, множеството се разпръсна. Издигнаха се табли с номерата на победителите. Погледнах несъзнателно нататък. На първо място светлееше числото седем, машинално погледнах синия билет, който бях забравил между пръстите си. И тук седем.

Неволно се засмях. Билетът беше спечелил, добродушният Лайош беше заложил правилно. По този начин със злорадството си аз бях причинил дори парична загуба на дебелия съпруг: из един път моето разпуснато настроение ме обзе отново, интересуваше ме сега да зная с каква сума го беше оцетила моята ревнива намеса. Разгледах за пръв път по-точно синьото парче мукава: беше билет от двайсет крони и Лайош бе заложил на „победа“. Сигурно печелеше значителна сума. Без да мисля повече, поддавайки се само на гъдела на любопитството, аз се оставих забързаната тълпа да ме изтласка в посока към касите. Натикаха ме в една опашка, показах синия билет и тутакси две костеливи, чевръсти ръце, лицето към които аз съвсем не виждах зад гишето, ми подхвърлиха върху мраморната плоча девет банкноти по двадесет крони.

В тая секунда, когато ми подадоха парите, истински пари, сини банкноти, смехът секна в гърлото ми. Испитах веднага някакво неприятно чувство. Неволно дръпнах ръцете си, за да не докосна чуждите пари. На драго сърце бих оставил сините банкноти да лежат

върху плочата; ала хората зад мене напиреха от нетърпение да получат печалбата си. Не ми оставаше нищо друго, освен — засегнат болезнено — да взема с отвратени пръсти банкнотите: те горяха като сини пламъци в ръката ми, която аз несъзнателно протегнах далече от себе си, като че и ръката, която ги беше взела, не принадлежеше към мене. Тутакси схванах фаталността на положението. Мимо волята ми шегата се беше превърнала в нещо, което не биваше да се случва с един почтен човек, с един джентълмен, с един офицер от запаса, и аз се страхувах от самия себе си да назова истинското име на това. Защото тези пари не бяха укрити, а коварно измъкнати, откраднати.

Около мене бръмчаха и жужаха гласове, хора напиреха към касите и се оттегляха от тях. Аз все още стоях неподвижно с протегнатата напред ръка. Какво трябваше да сторя? Изпърво помислих най-естественото: да намеря истинския печеливш, да се извиня и да му върна парите. Ала това не беше удобно, най-малко пред очите на оня офицер. Та аз бях запасен офицер и едно такова признание тутакси би предизвикало лишаването ми от чин, защото, дори ако бях намерил билета, получаването на парите само по себе си беше недостойна постъпка. Помислих също да отстъпя пред тръпнещия в пръстите ми инстинкт — да смачкам банкнотите и да ги захвърля, ала и това можеше да бъде забелязано лесно в навалищата и да стане подозрително. По никакъв начин пък не исках да задържа дори за миг чуждите пари у себе си или да ги пъкна в портфейла си и по-късно да ги подаря някому: внушеното ми от детинство също като към чистото бельо чувство за чистота се гнусеше от всяко, макар и само бегло докосване на тия хартийки. Махни, махни по-бърже тия пари, гореше трескаво нещо в мене, махни ги, все едно къде, махни ги! Неволно се огледах и докато безпомощно търсех в кръг наоколо си дали няма някаква скрита възможност, видях, че хората отново започнаха да напират към касите, но сега с банкноти в ръцете. И една мисъл ми се яви като избавление. Да хвърля парите на злата случайност, която ми ги беше дала, да ги хвърля пак в тая лакома уста, която сега гълташе еднакво алчно новите залози в сребро и банкноти — да, това щеше да бъде най-правилно, истинско избавление.

Забързах силно, просто затичах и се врязах като клин между напирещите. Пред мене имаше само още двама мъже, първият стоеше вече пред тотализатора, когато изведнъж се сетих, че не знаех да

назова нито един кон, на който бих могъл да заложа. Вслушах се стръвно в разговорите наоколо.

— На Равашол ли залагате? — попита един.

— Разбира се, на Равашол — отговори другият.

— Не мислите ли, че и Теди има шансове?

— Теди ли? Никакви. Той се провали окончателно на надбягването в Майден. Той беше само блъф.

Погълнах думите му като умиращ от жажда. Значи, Теди беше лош, Теди положително няма да спечели. Реших веднага да заложа на него. Бутнах парите напред, назовах току-що чутото име Теди на „победа“ и една ръка ми подхвърли обратно билетите. Из един път сега държах между пръстите си девет червено-бели парчета мукава наместо едно. Все още изпитвах някакво неприятно чувство; ала те все пак не пареха вече тъй възбудително, тъй унижително като шумолящите банкноти.

Почувствувах се отново лек, почти безгрижен: сега парите бяха отстранени, неприятността на авантюрата беше приключена, цялата работа отново се превърна в шега, както бе започнала. Седнах нехайно на стола си, запалих цигара и почнах с наслада да духам дима пред себе си. Ала не ме сдържаше много, станах, поразтърках се и пак седнах. Странно: приятното мечтание се беше изпарило. Някаква нервност поскърцваше във всички части на тялото ми. Изпърво помислих, че това се дължи на неприятната мисъл да срещна отново Лайош и жена му между безчислените хора, които минаваха край мене; ала отде можеха те да предположат, че тези нови билети са техни? Безпокойството на хората също не ме смущаваше, напротив: аз ги наблюдавах точно дали няма да започнат отново да напират напред, нещо повече — сам се улових, че постоянно ставах от стола, за да погледна към знамето, което издигаха при започване на състезанието. Това, значи, беше то: нетърпение, някаква подскачаща вътрешна треска на очакването да пуснат бегачите по-скоро, та тази неприятна работа да свърши веднъж завинаги.

Пред мене тичаше момче с вестници за надбягванията. Спрях го, купих си програмата и започнах да търся между непонятните думи и знаци, написани на някакъв непознат жаргон, докато най-сетне открих Теди, името на неговия ездач, собственика на конюшнията, и цветовете му: червено-бяло. Но защо това толкова ме интересуваше? Смачках

ядосано вестника и го захвърлих, станах, пак седнах. Изведнъж ми бе станало горещо, трябваше да изтрия с кърпичката влажното си чело, яката ме стягаше. Все още не пускаха бегачите.

Най-сетне камбаната издрънка, хората се втурнаха и в тая секунда почувствувах с ужас, че това дрънкане разтърси страхотно и мене, както будилник ни стресва в съня. Скочих тъй буйно от стола, че той се прекатури, и забързах — не, затичах — стръвно напред със здраво стиснати между пръстите билети и се заблъсках между тълпата, разяждан сякаш от някакъв безумен страх, че ще закъснея, че ще изпусна нещо извънредно важно. Разблъсквайки брутално хората, аз достигнах първата преграда и дръпнах безогледно към себе си един стол, към който току-що бе посегнала една дама. Прочетох веднага цялата си нетактичност и бяс в нейния смаян поглед — тя беше една моя добра позната, графиня Р., която гневно бе дигнала вежди, — ала преизпълнен от срам и вироглавство, аз погледнах студено встрани от нея и скочих на стола, за да обгърна с очи полето.

Далеч някъде оттатък на зелената равнина пред старта стоеше притисната една малка група от неспокойни коне, задържани с мъка на чертата от дребните ездачи, които изглеждаха като шарени палячовци. Помъчих се веднага да различа между тях моя, ала очите ми не бяха свикнали и пред погледа ми блестеше тъй жарко и странно, че аз не бях в състояние да различа сред тия пъстри петна червено-белия кон. В тоя миг камбаната проехтя за втори път и конете литнаха по зелената ивица като седем пъстри стрели, пуснати от един лък. Сигурно беше дивно да се наблюдава спокойно и само естетично как тънките животни препускаха в галоп и летяха леко над тревата, едва докосвайки земята; ала аз не чувствувах нищо от всичко това, правех само отчаяни опити да отлича моя кон, моя ездач и се ругаех, че не си бях взел далекоглед. Колкото и да се извивах и изправях, не виждах нищо освен четири-пет пъстри насекоми, разбъркани в едно хвърчащо кълбо; лека-полека после започнах да виждам как формата се изменяше, как леката група се удължи клинообразно на завоя и издаде връх, докато отзад неколцина вече започнаха да се отронват от рояка. Надбягването стана напрегнато: три или четири от изопналите се в пълен галоп коне сякаш бяха слепнали ведно като шарени хартиени ивици, само от време на време ту един, ту друг излизаше малко начело. И неволно аз изопнах цялата си снага, сякаш бих могъл с това

подражателно, пружиниращо, поривисто напрегнато движение да увеличи тяхната бързина и да ги увлече напред.

Вълнението около мене растеше. Неколцина по-опитни сигурно бяха различили още на завоя цветовете, защото сега из мътната глъчка излетяха като ярки ракети отделни имена. До мене стоеше един човек, който бе изопнал френетично ръцете си, и когато сега една конска глава излезе напред, той затропа с крака и завика с противно пронизителен и тържествуващ глас.

— Равашол! Равашол!

Аз видях, че наистина ездачът на тоя кон се синееше, и ме обзе ярост, че не могат кон ще излезе победител. Пронизителният рев на противния човек до мене „Равашол! Равашол!“ ми ставаше все по-непоносим, кипях от студена ярост и на драго сърце бих стоварил пестника си върху зиналата черна дупка на крещящата му уста. Треперех от гняв, тресеше ме, чувствувах, че мога да извърша нещо безразсъдно. Ала в този миг непосредствено зад първия кон се прилепи друг. Може би беше Теди, може би, може би — и тази надежда ме разпали отново. Наистина ми се стори, че ръката, която в тоя миг се издигна над седлото и замахна с нещо към хълбока на коня, беше червена — може да е той, трябва да е той, трябва, трябва! Но защо не го изкарва напред, негодникът с негодник? Още веднъж камшика! Още веднъж! Ето, ето, беше съвсем близко до него! Ето, само една длан още! Защо пък Равашол? Равашол ли? Не, не Равашол! Не Равашол! Теди! Теди! Напред, Теди! Теди!

Внезапно се дръпнах силно назад. Какво — какво беше това? Кой викаше така? Кой беснееше: „Теди! Теди!“ О, виках аз самият. И сред тая страст аз сам се уплаших от себе си. Искях да се възпра, да се овладеея, сред треската ми внезапно почна да ме мъчи срам. Ала аз не можех да откъсна погледа си, защото там двата коня бяха долепени един до друг и сигурно Теди следваше Равашол, проклетия Равашол, който аз мразех с палеца страст, защото в кръг около мене екнаха сега в пронизителен дискант други по-високи и многобройни гласове:

— Теди! Теди!

И този вик ме хвърли, мене, сепналия се само за една секунда, отново в огън. Той трябваше да спечели, трябваше! И действително ето, ето, зад летящия кон на другия се протегна една глава, само на една длан разстояние, но ето — на две, ето, ето вече се виждаше шията

— в тоя миг проеча пронизително камбаната и като взрив се разнесе един-единствен вик на ликуване, на отчаяние, на гняв. Жадуваното име изпълни за секунда синия простор чак до небосвода. После то рухна и някъде засвири музика.

Сгорещен, цял в пот, с разтуптяно сърце слязох от стола. Трябваше да седна за миг, тъй зашеметен бях от възторжена възбуда. Обливаше ме някакъв непознат дотогава екстаз, някаква безсмислена радост, че случайността се бе подчинила тъй робски на моето предизвикателство; напусто се мъчех да се излъжа, че този кон е спечелил против волята ми и че съм желал да видя парите загубени. Аз сам не си вярвах и чувствавах вече едно жестоко теглене в краката си, нещо магично ме дърпаше нанякъде и аз знаех накъде: исках да видя победата, да я почувствувам, да я докосна, да усетя пари, много пари, сини шумолящи банкноти между пръстите си и оня сладък гъдел нагоре по нервите. Беше ме завладяло някакво съвсем непознато злобно удоволствие и никакъв срам не ме възпираше да му се поддам. И едва изправил се, аз забързах, затичах тутакси към касата, вмъкнах се съвсем грубо, с разперени лакти между чакащите на гишето хора, разблъсках нетърпеливо неколцина, само и само да видя парите, натрупаните пред себе си пари.

— Простак! — изръмжа зад мене един от изблъсканите.

Аз го чух, ала и не помислих да му искам сметка за това, защото треперех от някакво непонятно, болезнено нетърпение. Най-сетне редът ми дойде, ръцете ми сграбчиха алчно цяло снопче сини банкноти. Преброих ги треперещ и в същото време въодушевен. Бяха шестстотин и четирийсет крони.

Прибрах ги трескаво. Първата ми мисъл беше: да продължа да играя, да спечеля повече, много повече. Къде бях дянал вестника с програмата за надбягванията? Ах, захвърлил го бях във възбуждението си! Погледнах наоколо, за да си набавя друг. Тогава забелязах за мой неизказан ужас как изведнъж всичко около мен се разля към изхода, касите се затвориха, развяното знаме бе смъкнато. Играта бе свършена. Това е било последното състезание. Една секунда стоях вцепенен. После в мене кипна гняв, като че ли ми беше нанесена неправда. Не можех да се примиря, че тъкмо сега, когато всичките ми нерви бяха изопнати и трепереха и кръвта бушуваше тъй жарка в мене, както от години не ми се беше случвало, всичко трябваше да свърши. Ала

нямаше никаква полза да подхранвам изкуствено с измамни желания надеждата си, че това е просто грешка, защото пъстрата тълпа се изливаше все по-бързо, изпотъпканата трева се зеленееше вече между единично изостаналите посетители. Лека-полека схванах смешното в моето напрегнато бавене, взех шапката си — бастуна сигурно бях забравил във възбудата си закачен на бариерата — и тръгнах към изхода. Един служещ изскочи насреща ми с почиттелно снета шапка, аз му назовах номера на колата, той извика със свита пред устата ръка през площада и скоро конете затропаха бързо насам. Казах на кочияша да кара бавно надолу по главната алея. Защото тъкмо сега, когато възбудата започна да се уталожва напълно, усетих сладострастно желание да си представя още веднъж мислено всичко случило се.

В тоя миг край мене мина друга кола; неволно погледнах нататък, но отдръпнах тутакси съзнателно очите си. Беше жената с нейния шишкав съпруг. Те не ме бяха забелязали. Ала веднага ме обзе някакво противно, задушавашо чувство, като че бях заловен на местопрестъплението. И на драго сърце бих подвикнал на кочияша да шибне конете, за да ги отминем по-скоро.

Фиакърът се плъзгаше меко на гумените си колелета между многобройните други, които минаваха край нас с пъстрия си товар от жени като цветни лодки край зелените брегове на кестеновата алея. Въздухът беше мек и сладък, от време на време през праха повяваше лек полъх от първия вечерен хлад. Ала предишното приятно мечтателно чувство не се върна: срещата с ощетения човек ме бе разтърсила болезнено. Из един път като през някаква пролука в моята свръхгореща страст нахлу сякаш студено въздушно течение. Премислих още веднъж трезво случката и сам не се разбирах вече: аз, джентълменът, член на най-доброто общество, запасен офицер, високоуважаван, без нужда бях присвоил намерени пари и ги бях пъхнал в портфейла си, дори сторих това с някаква алчна радост, с някакво удоволствие, което отричаше всякакво извинение. Аз, който допреди един час бях още почтен, неопетнен човек, бях откраднал. Бях крадец. И сякаш за да се сплеща, сам си казах полугласно присъдата, докато колата тихо трополеше, пригласяйки несъзнателно в ритъма на конските копита:

— Крадец! Крадец! Крадец! Крадец!

Но странно: как да опиша какво стана сега? Та то е тъй необяснимо, тъй невероятно и все пак аз знам, че днес, след толкова време, не се мамя в нищо. Всяка секунда от моето чувство, всеки трепет на моята мисъл в ония мигове е осъзнат от мене с тъй свръхестествена яснота, както никоя друга преживелица в течение на моите трийсет и шест години, но въпреки това просто не се решавам да осъзная тая абсурдна последователност, тая смайваща колебливост на моите усещания, не зная дори дали някой писател или психолог би бил в състояние да опише логично това. Мога да отбележа само последователността, точно обратно на ненадейното проблясване на случките. И тъй аз си казах: „Крадец, крадец, крадец.“ После настъпи един извънредно забележителен, като че празен миг, миг, през който не стана нищо, през който аз само — ах, колко трудно е да се изрази това! — през който аз само слухтах, вслушвах се в себе си. Аз се бях призовал, бях се обвинил и сега обвиняемият трябваше да отговаря пред обвинителя. И тъй, аз слухтах, но не се случи нищо. Камшичният плясък на думата „крадец“, който бях очаквал, че ще ме сплаши и ще ме накара да се хвърля стремглаво в някакъв безименен, съкрушителен срам, не разбуди нищо. Почаках търпеливо няколко минути, после сякаш се надвесих по-близко над самия себе — защото чувствавах много добре, че нещо мърдаше под това упорито мълчание — и се вслушах с трескаво очакване в закъснялото ехо, във вика на погнусата, на възмущението, на отчаянието, които трябваше да последват това самообвинение. И пак нищо не се случи. Нищо не откликна. Казах си още веднъж думата „крадец, крадец“, сега вече съвсем високо, за да разбудя най-сетне в себе си глухата, вцепенена съвест. Пак никакъв отговор. И изведнъж — при една ярка мълния на съзнанието, като че внезапно някой запали кибритена клечка и я подържа над смрачената глъбина — аз разбрах, че само съм искал да се засрамя, но не се срамувах, че в тая глъбина бях някак си загадъчно горд, дори ощастливен от моята безразсъдна постъпка.

Как беше възможно това? Изплашен сега наистина от самия себе си, аз се борех срещу това неочаквано съзнание, ала чувството бушуваше прекалено буйно и кипнало в мене. Не, това, което кипеше горещо в кръвта ми, не беше срам, не беше и възмущение, нито отвращение от самия себе — то бе радост, шеметна радост, която пламтеше в мене, в ярките заострени пламъци на която проблясваше и

горделиво самодоволство, защото аз чувствувах, че през ония минути — за пръв път от дълги години насам — бях действително жив, че моите чувства бяха само парализирани, но не и мъртви, че някъде под засипаната от пясък повърхност на моето безразличие все още са клокочели тайнствено горещите извори на страстта и сега, докоснати от магическата пръчка на случайността, бяха бликнали буйно чак в сърцето ми. Значи, и в мене, и в мене, в това късче дишаща вселена, пламтеше още онова загадъчно вулканично ядро на всяка земна твар, което от време на време изскача навън във вихрените напори на алчността, значи, и аз живеех, бях жив, бях човек със злобно и топло желание. Бурята на тая страст бе отворила една врата, бе разкрила една глъбина вътре в мене и аз гледах втрещено, в сладостен шемет надолу към това неизвестно в мене, което едновременно ме плашеше и ощастливяваше. И бавно — докато колата спокойно носеше моето замечтано тяло сред буржоазния свят — стъпало по стъпало заслизах аз надолу в гъбината на човешкото в мене, неизказано самотен в тоя безмълвен ход, осветен отгоре само от издигнатия ярък факел на моето внезапно разпалено съзнание. И докато наоколо ми се движеха хора със смях и бърборене, аз дирех себе си, дирех загубения човек в мене, изследвах опипом годините в магическия ход на опомнянето. Ненадейно в прашните и замъглени огледала на моя живот се появиха заглъхнали неща, спомних си, че някога, като ученик, бях откраднал джобното ножче на един другар и със същата сатанинска радост бях наблюдавал как той го търсеше навсякъде, как разпитваше всички и се стараеше да го намери; разбрах из един път загадъчните, внезапно бурни мигове на някои сексуални часове, разбрах, че моята страст е била само осакатена, само стъпкана от обществената лудост, от властническия идеал на джентълмените и че в мене — само че дълбоко, много дълбоко долу, в засипаните кладенци и тръби — също течаха горещите води на живота както във всички други хора. О, аз всякога бях живял, но не бях дръзвал да живея, бях се овързал с въжета и скрил от самия себе си; ала сега сподавената мощ беше избухнала, животът, богатият и неизказано властен живот ме беше надвил. И аз знаех сега, че още бях привързан към него; с блаженото смущение на жена, която за пръв път усеща да се движи детето в утробата ѝ, аз почувствувах действителното — как другояче да го нарека? — истинското, неподправеното на живота да пониква в мене,

почувствавах — просто ме е срам да напиша такава дума — как аз, мъртвецът, из един път отново *разцъфнах*, как в моите жили започна да тече червена и неспокойна кръв, как в топлината безшумно се разви чувство и аз израснах в непознат плод от сладост или горчивина. Танхойзеровото чудо се бе извършило с мене сред ярката светлина на един хиподрум, между жуженето на хиляди безделни хора: аз отново бях започнал да чувствавам, изсъхналата пръчка се раззелени и напъпи.

От една минаваща край мене кола поздрави някакъв господин и извика името ми — навярно аз не бях обърнал внимание на първия му поздрав. Трепнах недоволено, ядосан, че бях малко смутен в това сладко ромонливо състояние на самовглъбяване, в тоя най-дълбок сън, който някога съм преживявал. Ала погледът към оногова, който ме поздрави, ме откъсна напълно от самия мене: беше моят приятел и мил съученик Алфонс, сега прокурор. Из един път ме прониза мисълта: този човек, който те поздравява братски, сега за пръв път ще има власт над тебе, ти ще бъдеш негов пленник, щом той узнае твоята постъпка. Ако знаеше какво си ти и какво си извършил, той би трябвало да те свали от колата, да те отстрани от цялото това топло буржоазно съществуване и да те тикне за три или пет години в мрачния свят зад решетъчните прозорци, сред отрепките на живота, при другите крадци, наблъскани в мръсните килии само от бича на нищетата. Ала страхът ме хвана студено за китката на разтрепераната ми ръка само за миг, сърцето ми спря да бие само за миг — после и тази мисъл се превърна в горещо чувство, в някаква фантастична, дръзка гордост, която сега гледаше другите хора наоколо самонадеяно и почти подигравателно. Мислех си: как вашата сладка дружеска усмивка, с която ме поздравявате като себеподобен, би замръзнала върху ъглите на устата ви, ако подозирахте кой съм аз! С презрително ядосана ръка ще изтръскате поздрава ми като кална пръска. Ала преди вие да ме отблъснете, аз вече отблъснах вас: днес след пладне аз се хвърлих от вашия студен вкостенен свят, дето бях само едно безшумно въртящо се колело в голямата машина, която движи хладно своите бутала и кръжи суетно сама около себе си — хвърлих се от него в дълбина, която не познавам, но в тоя един час аз бях по-жив, отколкото съм бил през стъклените години във вашата среда. Аз не принадлежа вече към вас, не принадлежа вече към вас, сега съм някъде вън, на някаква височина

или в някаква глъбина, но никога вече, никога вече няма да бъда на равния бряг на вашето буржоазно благоденствие. Аз почувствувах за пръв път всичко онова, което е заложено в човека като жажда към доброто и злото, ала вие никога няма да узнаете къде съм бил, никога няма да ме познаете: хора, какво знаете вие за моята тайна!

Как бих могъл да изразя какво чувствувах в оня час, през който аз, елегантно облеченият джентълмен, се возех между редиците от коли, като поздравявах и отвърщах на поздравите със студено лице! Защото, докато моята маска, външният, предишният човек, все още усещаше и различаваше лицата, вътре в мене ехтеше една тъй шеметна музика, че аз трябваше да се посгуша, за да не се поддам на това буйно брожение и да изкрещя нещо. Бях тъй преизпълнен от чувство, че този вътрешен прилив ме измъчваше физически и аз трябваше, като задушаваш се, да притисна силом с ръка гърдите си, под които болезнено кипеше сърцето ми. Обаче болка, наслада, страх, ужас или съжаление — аз не чувствувах нищо самостоятелно или откъснато, а всичко се сливаше в едно, аз усещах само, че живееш, че дишам и чувствувам. И това най-просто, първично чувство, което не бях изпитвал от години, ме опияни. Никога досега, нито за секунда през моите трийсет и шест години аз не се бях усещал тъй възторжено жив, както в тоя мимолетен час.

Колата спря с лек тласък: кочияшът бе дръпнал юздите на конете, обърна се от капрата и попита дали да ме закара у дома. Аз се сепнах в шемета си и дигнах очи над алеята: забелязах смаян колко дълго бях бленувал, колко много часове бяха протекли в моето опиянение. Беше станало тъмно, листаците на дърветата се люлееха леко, дивите кестени започнаха да излъхват своето вечерно ухание в хладината. И зад върхарите сребрееше вече забуленият лик на луната. Достатъчно, трябваше да бъде достатъчно. Но само не у дома сега, само не в моя привичен свят! Платих на кочияша. Когато извадих портфейла и взех банкнотите между пръстите си, за да ги преброя, от китката към върховете на пръстите ми мина сякаш слаб електрически ток: вътре в мене, значи, все пак беше останало нещо от предишния човек, който се срамуваше. Още трепкаше замиращата джентълменска съвест, ала тутакси моята ръка започна да отброява весело откраднатите пари и аз от радост станах щедър. Кочияшът се впусна в такива благодарствени излияния, че бях принуден да се усмихна: ако знаеше ти! Конете

потеглиха и колата тръгна. Погледнах подире ѝ, както от кораба се поглежда още веднъж назад към брега, на който си бил честит.

Един миг стоях тъй замечтан и безпомощен сред бърборещата, смееща се, заливана от музика тълпа: трябва да беше към седем часа и аз неволно завих встрани към Захеровата градина, дето всякога друг път след разходка в Пратера имах навик да вечерям с приятели и близко до която кочияшът навярно съзнателно ме бе свалил. Ала едва докоснал дръжката на решетъчната врата на достолепния градски ресторант, нещо ненадейно ме възпря: не, не исках да се върна в моя свят, не исках в празни разговори да ми бъде разсипано това дивно вълнение, което загадъчно ме изпълваше, не исках да се оставя да ме отнесе течението, не исках да бъда откъснат от лъчезарната магия на тази авантюра, в която от часове се чувствавах окован.

Отнякъде гърмеше глуха хаотична музика и аз неволно се устремих към нея, защото днес всичко ме примамаваше; усещах някак като сладострастие мисълта да отстъпя напълно пред случайността и това тъпо влечение сред леко развълнуваната човешка тълпа криеше някаква фантастична прелест. Кръвта ми кипна в тая гъста, клокочеща каша от гореща човешка маса: из един път аз бях напрегнат, възбуден и повишено буден във всички сетива от това разяждащо димящо ухание, смесица от човешки дъх, прах, пот и тютюн. Защото всичко това, което по-рано — дори вчера още — ме беше отблъсвало като просташко, долно и плебейско, което изисканият джентълмен в мене през целия си живот беше отбягвал надменно — то привлече по магически начин моя нов инстинкт; като че ли за пръв път усещах в животинското, в инстинктивното, в просташкото някакво сродство с мен самия. Тук между отрепките на града, между войниците, слугините, хъшлаците аз се почувствувах тъй добре, че ми беше просто непонятно; вдъхвах жадно разяждащия въздух, приятно ми беше блъскането и притискането в тая сбита на кълбо маса и чаках със сладострастно любопитство да видя къде ще бъда завлечен аз, безволният, от този час. Откъм увеселителния Пратер ехтяха и трещяха все по-близо чинелите и духовите инструменти: латерните блъскаха отсечени полки и скокливи валсове по някакъв особен, фантастично еднообразен начин, от бараките се носеха глухи удари, съскаха смехове, ревяха пиянски гласове и аз скоро съгледах познатите ми от детинство въртележки, които се въртяха с лудешки светлини между дърветата.

Застанах наред сборището и оставих целия този громол да бучи в мен, да залива очите и ушите ми: тези водопади от шум и пъкленото в тоя безпорядък ми действуваха благотворно, защото в тая вихрушка имаше нещо, което упояваше моя вътрешен кипеж. Аз гледах как слугините в лодките, с издути от вятъра рокли, се оставяха да бъдат издигнати високо в небето и надаваха сладни крясъци, които проечаваха сякаш из утробата им, как касапски калфи смеешком стоварваха тежки чукове върху силомерите, как глашатаи с пресипнали гласове и маймунски движения се мъчеха да превъзмогнат с виковете си шума на латерните и как всичко това гъргорецо се смесваше с хаотично-шумното, непрекъснато движещо се битие на тълпата, която беше упоена от грохота на медните инструменти, от трептенето на светлината и от своята собствена жарка радост, че са всички заедно. Откак сам се пробудих, аз почувствувах из един път живота на другите, почувствувах похотливостта на милионния град, който се различаваше горещ и възбуял в няколкото неделни часове, който се възбуждаше от собствената си пълнота и диреше някаква тъпа, животинска, ала все пак здравословна физическа наслада. И лека-полека, тласкан от тях, в неотстъпен допир с техните горещи, страстно напирещи тела, аз усетих как похотливостта им проникна дори в мене: моите нерви се изопнаха, разядени от острата миризма, сетивата ми играеха, замаяни от грохота, и усещах онова хаотично упоение, което неизбежно е смесено с всяко силно сладострастие. За пръв път от години насам, може би изобщо за пръв път в живота си аз чувствувах тълпата, чувствувах хората като някаква властна сила, от която в моето собствено отлъчено същество се вливаше наслада: беше отприщен някакъв бент, кръвта от моите жили минаваше сега отвъд в тоя свят, връщаше се ритмично назад и аз бях обзет от едно съвсем непознато досега настървение да стопя и последната кора между себе си и тях, почувствувах страстно желание да се слея с това жарко, непознато, устремено напред човечество. С желанието на мъж копнеех да вляза в издуващата се утроба на това горещо исполинско тяло, с желанието на жена бях разкрит за всяко докосване, всеки зов, всяка съблазън, всяка прегръдка — и сега аз изведнъж разбрах: в мене се таеше любов и потребност от любов, както само през сумрачните детски години. О, по-скоро там, там сред живите, да се свържа по-скоро с тази тръпна, смееща се, дишаща страст на другите, да нахлуя по-скоро, да се влея в

нейното кръвообращение; да стана съвсем мъничък, съвсем безименен в това гъмжило, да бъда само една инфузория в тинята на света, сладостно тръпнеща, искрометна живинка в локвата на мириадите — но само по-скоро там в тая пълнота, по-скоро долу в тоя въртоп, да се пусна сам като стрела от моята собствена обтегнатост в неизвестността, в някое небе на общността.

Сега зная: тогава аз бях зашеметен. В кръвта ми всичко бучеше заедно — биенето на камбаните от въртележките, тънкият похотлив смях на жените, който бликваше под пристъпа на мъжете, хаотичната музика, шумолящите рокли. Всеки отделен звук падаше остро в мене и сетне се разискряше още веднъж червен и потръпващ край слепите ми очи; усещах с някакво раздражение на нервите (също както при морска болест) всяко докосване, всеки поглед, но все пак всичко общо в някаква упоителна свързаност. Невъзможно ми е да изразя с думи своето сложно състояние, това ще ми се удаде най-добре може би с едно сравнение: бях преизпълнен от шум, врява, чувства, свръхзагрял като машина, която се движи бясно с всички колелета, за да се отърве от чудовищното налягане, което още в следния миг неизбежно ще пръсне парния котел в гърдите й. Върховете на пръстите ми тръпнеха, нещо чукаше в мозъка ми, стискаше гърлото ми, в слепите ми очи напираше разгорещената кръв — от една дългогодишна хладина на чувството аз бях запокитен из един път в треска, която ме изгаряше. Чувствувах, че сега трябваше да се разкроя, да изляза из себе си с един поглед, с една дума, да се излея, да се даря, да се отдам, да се слея с другите, да се избавя — да се спася по някакъв начин от твърдата кора на мълчанието, което ме отделяше от тази гореща, преливаща, жива стихия. От няколко часа не бях говорил, не бях стиснал ничия ръка, не бях усетил ничий поглед, отправен въпросително и съчувствено към моя, и сега, под връхлитащите ме случки, това негодувание срещу мълчанието нарасна застрашително. Никога, никога не бях чувствувал тъй силно нуждата да се изкажа, да срещна човек, както сега, когато се движех между хиляди и десетки хиляди, заливан от всички страни с жар и слова, и все пак откъснат от кръвообращението на това множество. Приличах на човек, който умира от жажда сред морето. А виждах, увеличавайки с всеки поглед това терзание, как надясно и наляво всяка секунда непознати хора се свързваха без всякаква трудност, подобно на живачни топчета, които се събираха сякаш на

игра. Обзе ме завист, като гледах как млади момци на разминаване заговаряха непознати момичета и още след първите думи ги хващаха под ръка, как всички се намираха и събираха: един поздрав на въртележката, един поглед при случаен допир беше достатъчен непознати да се слоят в разговор, може би за да се разделят отново след няколко минути, но все пак това беше свързване, събиране, изказване, беше това, за което сега пламтяха всички мои нерви. А аз, изкусният в светски разговори, любим, забавен събеседник и самоуверен в обноските, аз умирах от страх, срамувах се да заговоря някоя от тия слугини с широки бедра, защото се опасявах, че тя ще ми се изсмее; нещо повече: аз дори свеждах очи надолу, когато някой случайно ме погледнеше, макар че вътрешно умирах от желание да заговоря. На мене самия не беше ясно какво искам от хората, но не можех вече да понасям да бъда сам и да изгарям в треската си. Обаче никой не ми обръщаше внимание, погледите на всички ме отбягваха, никой не искаше да ме почувствува. Веднъж близо до мен се спря едно момче, дванайсетгодишно, в дрипави дрехи: очите му бяха ярко озарени от отражението на светлините и то гледаше втренчено и закопняло летящите дървени кончета. Тясната му уста беше отворена като при жажда: навярно то нямаше пари да се повози и смучеше наслада само от виковете и смеха на другите. Аз се насилих, пристъпих до него и го попитах — но защо гласът ми трепереше толкова и беше станал тъй писклив:

— Не бихте ли желали да се повозите малко?

То впери очи в мене, уплаши се — защо, защо? — стана червено като кръв и побягна, без дума да каже. Дори едно босоного дете не искаше радост от мене; сигурно, мислех си, в мене има нещо страшно неизвестно и затова не мога да се смеся никъде, а плувах откъснат в тая гъста маса като мазна капка върху раздвижена вода.

Ала аз не се спрях: не можех да остана по-дълго сам. Краката ми горяха в прашните лачени обувки, гърлото ми беше заръждавяло от наслоения дим. Погледнах наоколо си: надясно и наляво между движещите се човешки потоци имаше малки острови от зеленина, гостилници с червени покривки на масите и голи дървени пейки, на които седяха дребни буржоа пред чаша бира и с празнична пура в уста. Тази гледка ме примами: тук седяха дружно непознати, влизаха в разговор, тук можеше да се намери малко покой сред лудата треска.

Влязох, огледах масите и намерих една, на която седеше еснафско семейство — дебел тантурест занаятчия с жена си, две весели момичета и едно малко момче. Те люлееха главите си в такта на музиката, подхвърляха си шеги и техните доволни, лекомислени лица ми подеждуваха благотворно. Аз поздравих вежливо, притеглих един стол и попитах дали мога да седна. Тутакси техният смях секна, те млькнаха за миг (като че всеки чакаше другият да даде съгласието си), после жената каза смутено:

— Моля! Моля!

Аз седнах и веднага почувствувах, че със сядането си смазах тяхното разпуснато настроение, защото тутакси над масата се разстла отегчително мълчание. Без да смея да дигна очи от покривката на червени квадрати, върху която се виждаха разсипани и размазани сол и пипер, усещах, че всички ме гледаха недружелюбно; и из един път ми дойде наум — твърде късно! — че за тая слугинска гостилница аз бях облечен твърде елегантно с костюма си за конни надбягвания, с парижкия цилиндър и бисера на гълъбовосивата си вратовръзка, че моята елегантност, уханието на лукса тутакси ще ме обгради и тук с един въздушен слой от враждебност и смущение. И това мълчание на петимата хора ме притискаше все по-ниско към масата, червените квадрати на която аз непрекъснато броях с някакво злобно отчаяние, закован на стола, защото се срамувах да си тръгна веднага и все пак страхувайки се да вдигна прекалено смутените си очи. Избавих се от това положение, когато най-сетне дойде келнерът и сложи пред мене тежката чаша бира. Най-сетне можех да раздвижа едната си ръка и при пиенето да погледна плахо над ръба на чашата: действително и петимата ме наблюдаваха без омраза, ала все пак с някаква безмълвна недружелюбност. Те виждаха натрапник в своя бездушен мир, усещаха с наивния инстинкт на класата си, че аз исках нещо тук, търсех нещо, което не принадлежеше към моя свят, че тук ме е довела не обич, не слабост, не наивната радост към валса, към бирата, към спокойното празнично седене, а някакво грешно желание, което те не разбираха и към което хранеха недоверие, също както момчето пред въртележката изпита недоверие към моя подарък, както хилядите безименни там във в навалищата с несъзнателна враждебност бягаха от моята елегантност, от светската ми осанка. И все пак аз чувствувах: ако сега намеря някоя невинна, проста, сърдечна, истински човечна дума и ги заговоря, то

бащата или майката ще ми отговори, дъщерите ще ми се усмихнат поласкани, а с момчето бих могъл да отида оттатък на стрелбището да постреляме, да се повеселим там детински с него. След пет-десет минути аз бих се избавил от себе си, загърнат от спокойната атмосфера на еснафския разговор, на охотно дадената и дори поласкана близост — ала аз не намерих тая проста дума, тоя първи подстъп към разговор; не я намерих, защото някакъв фалшив, глупав, ала неотразим срам стягаше гърлото ми, и аз седях с наведени надолу очи като престъпник на масата на тия прости хора, обзет от мъка, че с моето мрачно присъствие им развалих последния час от тоя неделен ден. И в това седене, забит като свредел, изкупих всички години на хладна надменност, в течение на които бях минавал покрай хиляди такива маси, покрай милиони хора като мене, без да ги погледна, зает единствено с благосклонността или успехите си в онзи тесен кръг на елегантността; и чувствувах, че сега, когато се нуждаех от тях в часа на своето изгнаничество, верният път, несмутените слова към тях бяха заприщени отвътре.

И аз, свободният досега човек, седях свит мъчително в себе си, броейки непрекъснато червените квадрати по покривката на масата, докато най-сетне мина келнерът. Повиках го, платих, оставих едва напитата чаша бира, поздравих вежливо и си тръгнах. Те отвърнаха на поздрава ми приветливо и учудено: без да се обръщам, аз знаех, че в същия миг, в който се обърнах гръб, живостта и веселостта отново ще бликнат в тях и отново ще се склучи топлият кръг на разговора, след като аз, чуждото тяло, бях прогонен.

Хвърлих се отново, но сега още по-стръвно, по-жарко и потчаяно в човешкия въртоп. През това време гъмжилото беше понамаляло между дърветата, които се извисяваха черни към небето, в светлинния кръг на въртележките нямаше вече онова тъй гъсто и преливащо блъскане и кипене, само в крайнините на сборището се мяркаха редки сенки. Ехтящият, дълбок, сякаш дишащ тон на множеството също се разкъса на безброй дребни шумове, които тутакси биваха удавяни, когато някъде музиката засвирваше мощно и диво, като че ли се мъчеше да дръпне отново назад бягащите. Сега се появиха друг вид лица: децата с балони и книжни гирлянди си бяха отишли вече у дома, оттеглили се бяха и тромавите, лениви, празнични семейства. Сега се чуваше дрезгавият рев на пияници, виждаха се

хъшлаци с безделническа и все пак дебнеща походка, които се появяваха из страничните алеи: през единия час, докато аз бях седял като закован на чуждата маса, целият този странен свят се беше смъкнал на едно вулгарно стъпало. Ала тъкмо тази фосфоресцираща атмосфера от наглост и опасност ми допадна някак си повече от предишната еснафско-празнична. Възбуденият вече в мене инстинкт надуши сега някакво сродно напрежение на стръвта, усетих се отразен в нехайното шляене на тия подозрителни силуети, отритнати от обществото: те също бяха дошли тук в неспокойно очакване за непозволен лов на някаква припламваща авантюра, някаква бърза възбуда; и дори на тях, на тия дрипави хъшлаци, завиждах аз заради открития, волен начин на тяхното шляене, защото стоях задъхан, притиснат до стълба на една въртележка, изгарящ от нетърпение да отхвърля от себе си тоя гнет на мълчанието, мъката на моята самотност, и въпреки това бях неспособен за нито едно движение, за нито един зов, за нито една дума. Аз само стоях и гледах втречено сборището, осветено от трепкащите отражения на въртящите се светлини, стоях и се вирах втречено от моя светъл остров в мрака наоколо, поглеждайки в безразсъдно очакване всеки човек, който, привлечен от ярката светлина, за миг се обръщаше насам. Ала всеки поглед се изплъзваше студено встрани от мене. Никой не ме искаше, никой не желаше да ме избави.

Зная, безумие би било да се мъча да описвам или дори да обяснявам някому, че аз, един изискан, елегантен човек от доброто общество, богат, независим, свързан в приятелство с най-известните хора в тоя милионен град, през оная нощ стоях цял час до стълба на една разнебитена, скърцаща, неспирно въртяща се панаирджийска въртележка, слушах двайсет, четирийсет, сто пъти една и съща скоклива полка, един и същ гъгнив валс, гледах как се въртят край мене все едни и същи идиотски конски глави от боядисано дърво и не помръдвах от мястото си, обзет от злобно упорство, от някакво магично чувство да подчиня съдбата на волята си. Зная, че постъпвах безразсъдно през она чак, ала в тая безразсъдна настойчивост имаше такова напрежение на чувството, такъв железен гърч на всички мускули, каквито иначе хората изпитват може би когато падат в пропаст, един миг преди смъртта; целият мой празен живот внезапно бе прелял назад и беше се струпал вътре в мене чак до гърлото ми. И колкото

повече страдах от безумното си желание да остана, да упорствувам, докато някоя дума, някой човешки поглед ме избави, толкова повече се наслаждавах на това страдание. Аз изкупвах нещо в това стоене до стълба, не толкова оная кражба, колкото бездушността, студенината и пустотата на моя предишен живот; и аз се бях закълел да не се махна оттам дотогава, докато не ми бъде даден знак, че съдбата ме е пустила на свобода.

И колкото повече напредваше онзи час, толкова по-силно ме обгръщаше нощта. Една след друга гаснеха светлините в бараките и всеки път тогава мракът нахлуваше като буен талаз, поглъщайки светлото петно върху тревата: светлият остров, на който стоях, ставаше все по-самотен и аз поглеждах вече разтреперан часовника. Още четвърт час и шарените дървени кончета ще спрат на едно място, червените и зелените електрически крушки по техните наивни чела ще бъдат угасени и надуваната латерна ще престане да гърми. Тогава аз ще остана съвсем на тъмно, съвсем сам тук в тихо ромонещата нощ, окончателно отритнат, окончателно изоставен. Поглеждах все по-неспокойно към тъмнеещото сборище, по което съвсем нарядко и бърже минаваше някоя девойка, прибираща се у дома, или се кандилкаха пияни младежи; оттатък обаче, в сенките, все още трепкаше неспокойно и възбудително скрит живот. От време на време, когато минаваха мъже, се чуваше тихо подсвиркване или цъкане с език. И щом те, примамени от повикването, свиваха в мрака, в сенките започваха да шушнат женски гласове, а понякога вятърът прехвърляше към мене откъснати отломки кръшен смях. Лека-полека те започнаха да се появяват дръзко отсам крайнината на мрака към светлия сноп на осветеното сборище, но потъваха тутакси отново в чернилката, когато светлината на фенера лъсваше шлемът на някой стражар. Но щом той отминеше в обиколката си, призрачните сенки отново се появяваха и аз можех сега да видя ясно в очертанятия им — те дръзнаха да се явят тъй близо в светлината, тези отрепки на нощния свят, тинята, която остана, след като живият човешки поток се беше оттекл: няколко от най-окаяните и най-отритнатите уличници, които нямат свое собствено леговище, спят денем на сламеник и скитат нощем без отдих, жени, които предлагаха някъде тук в тъмнината своята изхабена, скверна, мършава плът срещу дребна сребърна монета, дебнати от полицията, тласкани от глада или от някой негодник, бродещи всякога в

тъмнината, преследващи и в същото време преследвани. Те се приближаваха бавно като гладни кучета към осветеното сборище, душейки за някой залисал се и закъснял мъж, чиято похот биха могли да залъжат срещу една или две крони, за да си купят след това в някое простонародно кафене чаша горещо вино и да могат да посъхранят мътно мъждукащия остатък от живот, който и без това ще угасне скоро в някоя болница или затвор. Това беше утайката, най-долната смрад от страхотно възбуялата чувственост на празничната тълпа — и аз гледах с безпределен ужас тия гладни сенки, които изскачаха като привидения из мрака. Ала и в тоя ужас имаше още някаква магическа сладост, защото дори в това най-мръсно огледало аз видях отразени забравени и смътно усещани неща: това беше един дълбоко затънал, смраден свят, през който аз минах отдавна, преди години, и който сега отново блестеше с фосфоресцираща светлина в моите сетива. Странно беше това, което внезапно ми показва тази фантастична нощ, странно беше как тя внезапно ме разкри, мене, заключения, и в мене сега лежеше наяве най-мрачното от моето минало, най-потайното от моите нагони! Дълбоко в мене се надигна някакво смътно чувство от засипаните детски години, когато плахият поглед биваше любопитно привличан и в боязлив смут се бе спирал върху такива жени, спомен за оня час, когато за пръв път бях последвал една такава уличница по скърцаща влажна стълба до леглото ѝ — и из един път, сякаш мълния беше прорязала нощното небе, аз видях ясно всяка подробност от оня забравен час, видях репродукцията от маслена картина над леглото, талисмана, който тя носеше на шията си, почувствувах всяка тръпка оттогава, непонятната душност, отвращението и първата момчешка гордост. Всичко това се разля из един път по тялото ми. Някакво безмерно ясновидство нахлу внезапно в мене и — как бих могъл да изразя това, тая безкрайност! — аз из един път разбрах всичко, което с толкова жарко съчувствие ме свързваше с ония жени: те бяха сетната утайка на живота и моят инстинкт, възбуден вече от престъплението, усети отвътре навън това гладно дебнене, което беше тъй сродно с моето през оная фантастична нощ, това престъпно разкриване на всяко съприкосновение, за всяка чужда, случайно докосваща сладост. Нещо ме теглеше като магнит натам; портфейлът с откраднатите пари изведнъж започна да пари горещо на гърдите ми, когато най-сетне надуших оттатък живи същества, човеци, нещо, което беше меко, което дишаше

и говореше, което искаше нещо от други същества, може би и от мене, от мене, който само чакаше да се раздаде, който изгаряше в бясното си желание да се събере с хора. И из един път аз разбрах какво тласка мъжете към такива същества, разбрах, че това рядко се дължи само на разгорещената кръв или на възбуял чувствен гъдел, а в повечето случаи само на страха от самотността, от ужасната отчужденост, която иначе се натрупва между нас и която днес за пръв път почувствувах моите разпалени сетива. Спомних си кога за последен път бях почувствувал смътно това: беше в Англия, в Манчестър, един от ония стоманени градове, които под едно неозарено небе от шум бучат като подземна железница и които въпреки това в същото време обладават някаква мразовита самотност, която прониква през порите чак в кръвта. Живях там три седмици у роднини, вечер скитах всякога сам из баровете и клубовете и непрекъснато из блестящите концертни зали само за да почувствувам малко човешка топлина. И една вечер там срещнах една такава особа, чийто уличен английски език почти не разбирах, ала неочаквано се намерих с нея в някаква стая, пих смях от една чужда уста, пред мене стоеше топло тяло, земно близко и меко. Из един път студеният черен град и мрачното глъчно пространство, изпълнени от самота, се стопиха; някакво същество, което аз не познавах, което само стоеше и чакаше всекиго, който идваше, ме избави и обгърна с утеха: аз отново дишах свободно и усетих живот в слабата светлина сред железния затвор. Колко дивно е за самотните, за заключените в себе си да знаят това, да предусещат, че все пак някъде има някаква опора за тях, о която могат здраво да се заловят, колкото и тя да е замърсена от много похващания, вдървена от старост, разядена от отровна ръжда. А това, тъкмо това бях забравил аз в часа на най-тежка самотност, из която възлизах замаян през тая нощ: че някъде на някой забравен ъгъл винаги чакат тези последни същества, за да приемат всяко отдаване, за да дадат с диханието си покой на всяка изоставеност, да охладят всяка пламенност срещу една дребна монета, която е нещо съвсем нищожно в сравнение с онова огромно, което дават те със своята вечна готовност, с великия дар на своето човешко вездесъщие.

Латерната на въртележката до мене започна отново да гърми. Това беше последното въртене, последният тръбен призив на въртящата се светлина към мрака наоколо, преди неделният ден да

премине в глухата седмица. Ала никой не идваше вече, кончетата тичаха празни в своя лудешки кръг, изнурената жена на касата вече ровеше и броеше приходите на тоя ден и момчето дойде с куката, готово след това последно въртене да спусне с трясък ролетките пред бараката. Само аз, аз единствен стоях все още тук, облегнат на стълба, и гледах към безлюдното сборище, дето се мяркаха само тия пърхащи като прилепи сенки, търсеци като мене, чакащи като мене, и все пак между тях и мене имаше непроницаемо пространство от отчужденост. Ала в тоя миг една от тях навярно ме беше забелязала, защото тръгна бавно към мене, аз я видях съвсем близко изпод сведените надолу очи: дребно, недъгаво, рахитично създание без шапка, облечено в безвкусно натруфена рокличка, изпод която се подаваха износени бални обувки — сигурно всичко това беше купено едно по едно у някоя дребна продавачка или у някой вехтошар и оттогава насам се беше изтъркало, измачкало от дъжда или от мръсни авантюри върху тревата. Тя се позавъртя наоколо, после застана до мене, хвърляйки погледа си рязко като въдица и с подканваща усмивка над развалените зъби. Затаих дъх. Не можех да се помръдна, нито да я погледна, но пък не можех и да побягна: чувствавах като хипнотизиран, че край мене се движеше човек с желание, че някой се домогваше до мене, че най-сетне можех с една дума, с едно движение само да отхвърля от себе си тая ужасна самотност, това мъчително чувство на отритнатост. Ала не бях в състояние да пошавна, дървен като тоя стълб, на който се бях опрял, и чувствавах непрекъснато в един вид сладострастно безсъзнание — а мелодията на въртележката през това време вече заглъхваше морно — близкото присъствие, тая воля, която се домогваше, към мене; и затворих за миг очи, за да мога да почувствувам напълно как от мрака на света ме залива това магнетично притегляне на едно човешко същество.

Въртележката спря, мелодията на валса секна с един последен стенещ звук. Аз отворих очи и видях как точно в тоя миг сянката до мене се извърна. Навярно ѝ бе станало досадно да чака тук до такъв дръвник. Изплаших се. Изведнъж ми стана страшно студено. Защо я оставих да си отиде, нея, единствения човек в тая фантастична нощ, който се бе доближил до мене, който ми се разкри? Зад мене угасяха светлините, спускаха с трясък ролетките. Свършено беше.

И неочаквано — ах, как да опиша сам на себе си тая гореща, буйно надигаща се вълна? — изведнъж — всичко дойде тъй ненадейно, тъй жарко, тъй червено, сякаш в гърдите ми се беше скъсал кръвоносен съд, — неочаквано из мене, гордия, надменния, окопания напълно в хладно обществено достолепие човек бликна сякаш някаква безмълвна молитва, някакъв гърч, вик, детинското и все пак тъй страшно за мене желание тази дребна, мръсна, рахитична уличница да обърне само веднъж още глава към мене, за да мога да я заговоря. Защото аз не бях прекалено горд, за да не я последвам — моята гордост беше стъпкана, смазана, отнесена от съвсем нови чувства, — а прекалено слаб, прекалено безпомощен. И аз продължавах да стоя, разтреперан и развълнуван, сам до тоя кол за изтезания в мрака и чаках, както не бях чакал никога от детските си години насам, както бях стоял само веднъж, вечер, пред един прозорец, докато една непозната жена започна бавно да се съблича и все се бавеше и суетеше спокойно в своята голота — аз стоях, призовавайки бога с някакъв чужд и на мене самия глас да стори чудо, та това недъгаво създание, тази последна отрепка на човечеството да направи още един опит с мене, да обърне още веднъж очите си към мене.

И... тя се обърна. Още веднъж, съвсем машинално погледна назад. Но моят трепет, набегът на моите напрегнати чувства в погледа ми трябва да е бил толкова силен, че тя се спря и ме загледа продължително. Мина, полюлявайки се, още веднъж край мене, погледна ме през тъмнината, усмихна се и ми кимна с глава да отида нататък, към потъналата в сянка страна на сборището. И най-сетне аз усетих, че ужасната магия на моето вцепенение отлита. Бях отново в състояние да се движа и кимнах утвърдително.

Невидимият пакт беше сключен. Тя тръгна напред по стъменото сборище, обръщайки се от време на време, за да види дали я следвам. И аз я последвах: оловото в коленете ми беше паднало, аз можех отново да движа нозете си. Нещо магнетично ме тласкаше подире ѝ, аз не вървах съзнателно, а сякаш течах като вода след нея, притеглян от някаква загадъчна сила. В тъмнината на улицата между бараките тя забави крачките си. Аз се изравних с нея.

Тя ме погледна за няколко секунди изпитателно и недоверчиво: нещо я правеше неуверена. Навярно ѝ беше подозрително моето странно плахо държане, несъответствието между мястото и моята

елегантност. Обърна се няколко пъти назад, двоумеше се. После, като посочи продължението на улицата, която беше черна като галерия в рудник, каза:

— Да минем оттатък! Зад цирка е съвсем тъмно.

Не смогнах да ѝ отговоря. Ужасно вулгарното в тая среща ме зашемети. На драго сърце бих се изтръгнал, бих се откупил с малко пари, под някакъв предлог, ала волята ми нямаше вече никаква власт над мене. Като че бях на шейна, профучавах на някой завой, летях с бясна бързина надолу по стръмен снежен склон, чувството на смъртен страх се смесваше сладострастно с опиянението от бързината и аз, наместо да затегна спирачката, с някаква шеметна и все пак съзнателна немощ се оставях неволно на падането. Не можех вече да се върна назад и може би съвсем не исках това, и в тоя миг, когато тя свойски се притисна до мене, аз неволно я хванах под ръка. Тя беше мършава — не ръка на жена, а на недорасло скрофулозно дете; и щом я почувствувах през тънката връхна дреха, тутакси посред напрегнатите ми чувства ме обзе едно съвсем нежно, преливащо състрадание към това окаяно, смазано късче живот, което нощта бе запокитила пред мене. И неволно пръстите ми започнаха да милват тия слаби, болнави китки тъй чисто, тъй страхопочтително, както никога не бях докосвал жена.

Ние прекосихме една слабо осветена пътека и навлязохме в малка горичка, дето огромни шумаци ограждаха глух, зловонен мрак. В тоя миг забелязах, макар че едва ли биха могли да се различат някакви очертания, как тя крайно внимателно, все още под ръка с мене, се обърна назад и след няколко крачки повтори това. И странно: докато аз като в някакво упоение се плъзгах надолу в тая мръсна авантюра, моите сетива все пак бяха страшно будни и разискрени. С едно ясновидство, от което не можеше да се скрие нищо, което притегляше трезво вътре в себе си всеки трепет, аз забелязах, че отзад по крайнината на прекосената пътека зад нас се плъзгаше някаква сянка и ми се стори, че долавям дебнещи стъпки. И из един път — както ослепителна мълния озарява някоя местност — аз угадих, схванах всичко: че сводниците на тая уличница дебнеха зад нас и че тя ме водеше в тъмнината на някое предварително уговорено място, дето трябваше да стана тяхна плячка. С някаква свръхземна яснота, каквато съществува само в сбитите секунди между живота и смъртта, аз видях

всичко, обсъдих всяка възможност. Още имаше време за бягане, главната улица сигурно беше наблизно, защото чувах грохота на трамвая релсите, един вик, едно изсвирване можеше да събере хората: всички възможности на бягството, на избавлението блеснаха пред мене в ясно очертани картини.

Но странно — това страхотно съзнание не ме изстуди, а ме разпали повече. Днес, в тоя буден миг, в ярката светлина на тоя есенен ден, аз сам не мога да си обясня напълно абсурдността на моята постъпка: аз знаех, разбрах веднага с всяка клетка на своето същество, че без нужда се хвърлях в опасност, ала предчувствието за нея тръпнеше като тънко безумие по нервите ми. Знаех, че ме чака нещо гнусно, може би и смърт, треперех от отвращение, че ще бъда тласнат в някакво престъпление, в някакво подло и мръсно приключение, ала за непознатото, за неизпитаното никога досега жизнено опиянение, което шеметно се разливаше в мене, дори смъртта беше само някакво мрачно любопитство. Нещо — дали срамът, че ще се покажа страхлив, или някакво безсилие? — ме тласкаше напред. Възбуждаше ме да сляза в най-долната клоака на живота, да проиграя и прахосам в един-единствен ден цялото си минало, някакво дръзко духовно сладострастие се смесваше с вулгарното в тая авантюра. И макар че предугаждах опасността с всички свои нерви, макар да я схващах ясно със сетивата и с разума си, аз все пак навлязох в гората под ръка с тая мръсна уличница от Пратера, която телесно повече ме отблъскваше, отколкото привличаше, и за която аз знаех, че ме замъква тук само заради съучастниците си. Ала аз не бях в състояние да се върна. Притегателната сила на престъпността, която се беше надвесила над мене след пладне в авантюрата при конните състезания, ме теглеше все по-силно и по-силно надолу. И аз усещах само още упоението, вихреното замайване от сгромолясването в нови бездни, а може би и в сетната — в смъртта.

След няколко крачки тя се спря. Очите ѝ отново се плъзнаха несигурно наоколо. После ме погледна очаквателно:

— Тъй... а колко ще ми дадеш?

Ах, да. Това бях забравил. Ала въпросът не ме отрезви. Напротив. Та аз толкова се радвах, че ще мога да подарявам, да давам, да се прахосвам. Бръкнах бързо в джоба, изсипах в разтворената ѝ ръка всичкото сребро и няколко смачкани банкноти. И сега се случи нещо

тъй чудно, че и днес още, като си спомня за това, кръвта ми пламва: или тази клетница беше изненадана от голямата сума — тя сигурно беше свикнала само на дребни монети за своите мръсни услуги, — или в начина на моето даване, което беше радостно, бързо, почти щастливо, имаше за нея нещо необикновено, нещо ново, защото тя се дръпна назад и през гъстия зловонен мрак аз усетих как нейният смаян поглед ме търсеше. И най-сетне почувствувах онова, от което бях лишен през цялата вечер: някой се интересуваше от мен, някой ме търсеше, за пръв път аз живеех за някого на тоя свят. И че тъкмо това отритнато създание, което разнасяше в тъмнината своето клето изхабено тяло като стока и което, без дори да погледне купувача, се доближи до мене и сега дигна очите си към моите и питаше за човека в мене — това само повиши моето странно опиянение, което беше ясновидско и в същото време замаяно, съзнаващо и разтворено в някаква магическа тъпота. И в същия миг това непознато създание пристъпи по-близо до мене, обаче не за да изпълни по търговски платеното задължение, а както ми се стори — за да усетя в нея някаква несъзнателна благодарност, някаква женска готовност за съприкосновение. Аз улових леко ръката ѝ, мършавата рахитична детска ръка, почувствувах нейното дребно недъгаво тяло и изведнъж видях зад всичко това целия нейн живот: взетото под наем мръсно леговище в някое дворище на предградието, дето от сутрин до обед тя спеше между куп чужди деца, видях сводника ѝ, който я душеше, пияниците, които в тъмнината се нахвърляха, оригвайки се, върху нея, известното отделение в болницата, дето я водеха, аудиторията, дето нейното грохнало тяло биваше показвано, голо и болно, на млади нахални студенти като учебен предмет, и после завършека в някой приют, дето ще я затворят и ще я оставят да пукне като добиче. Обзе ме безкрайно състрадание, състрадание към нея, към всички, нещо топло, което беше нежност, но не и чувственост. Аз милвах непрекъснато нейната малка мършава ръка. После се наклоних напред и целунах изумената жена.

В тоя миг зад мене се чу шумолене. Изпука клон. Аз отскочих назад. И тутакси един дебел, просташки мъжки глас се изсмя:

— Ето на! Знаех си аз.

Преди още да ги видя, аз знаех кои бяха те. Нито за секунда през цялото мое тъпо упоение аз не бях забравил, че ме дебнат, нещо

повече: моето загадъчно будно любопитство ги бе очаквало. В тоя миг из гъсталака изскочи една сянка и зад нея втора: груби, нахално изпъчени хъшлаци. Отново се разнесе просташкият смях:

— Ама че безобразие, да се вършат тука подобни свинщини! Разбира се, баровец! Ама ще го пипнем сега.

Аз стоях неподвижно. Кръвта чукаше в слепите ми очи. Не изпитвах никакъв страх. Чаках само какво ще стане. Сега най-сетне бях в пропастта, на дъното на вулгарността. Сега трябваше да дойде ударът, разгромът, краят, към който аз полусъзнателно бях тласкан.

Жената беше отскочила встрани от мене, но не към тях. Тя стоеше в средата: личеше, че подготвеното нападение все пак не ѝ е съвсем приятно. Хъшляците пък бяха сърдити, че аз не мръдвах. Те се спогледаха, навярно очакваха от мене някакво възражение, някаква молба, някакъв страх.

— Аха, нищо не казва — извика най-сетне заплашително единият.

А другият пристъпи към мене и каза повелително:

— Ще дойдете с нас в участъка.

Аз все още не отговарях нищо. Тогава единият сложи ръка върху рамото ми и леко ме блъсна.

— Напред! — рече той.

Аз тръгнах. Не се бранех, защото не исках да се браня: чудовищното, вулгарното, опасното в това положение ме упои. Мозъкът ми остана напълно буден; аз знаех, че тия хъшлаци трябваше да се страхуват от полицията повече, отколкото аз, че можех да се откупя с няколко крони — ала исках да изпия докрай чашата на ужаса, наслаждавах се на страшното унижение в някакво умишлено безсъзнание. Без да бързам, съвсем машинално тръгнах в посоката, в която те ме бяха блъснали.

Ала тъкмо това, че тръгнах тъй безмълвно, тъй търпеливо към светлината, като че обърка хъшляците. Те започнаха тихо да си шушукат. После отново започнаха да си говорят един на друг, преднамерено високо.

— Пусни го да си върви! — каза единият (дребно човече с грапи от шарка по лицето).

Но другият отвърна привидно строго:

— Не, не бива. Когато такива работи върши някой фукара като нас, дете няма и хляб да яде, него го тикват в дранголника. Но такъв баровец... трябва да си получи наказанието.

Чух всяка дума и схванах тяхната несръчна молба — да започна да се пазаря с тях; престъпникът в мене разбра престъпника в тях, разбрах, че те искаха да ме мъчат със страха, а аз ги мъчех с отстъпчивостта си. Между нас се водеше мълчалива борба и — о, колко щедра бе тази нощ! — аз почувствувах в смъртната опасност на полянката сред зловонния гъсталак в Пратера, между хъшлаците и улицницата, за втори път от двайсет часа насам, безумното вълшебство на играта, но сега срещу най-голям залог — срещу цялото свое гражданско съществуване, дори срещу живота си. И аз се отдадох на тая чудовищна игра, на искрометната магия на случайността с цялата напрегната до скъсване сила на моите треперещи нерви.

— Аха, ето го и стражаря — каза единият глас зад мене, — няма да му е приятно на тоя баровец да полежи една седмица в дранголника.

Това трябваше да прозвучи злобно и заплашително, ала аз долових запъването и несигурността. Вървах спокойно към светлината, дете действително лыщеше шлемът на един стражар. Още двайсет крачки и аз трябваше да се изправа пред него. Хъшлаците зад мене престанаха да говорят, забелязах, че те тръгнаха сега по-бавно; аз знаех, че в следния миг страхливо ще се скрият в тъмнината, в своя свят, ожесточени поради несполучилия шантаж, и може би ще излеят гнева си над нещастницата. Играта беше към края си: отново днес, за втори път, аз бях спечелил, отново бях изиграл злостното намерение на друг, чужд, непознат човек. Оттатък вече трепкаше бледият кръг на фенерите и когато в тоя миг се обърнах, аз погледнах за пръв път двамата хъшлаци право в лицето: в техните плахи очи се четеше ожесточение и скрит срам. Те се спряха неуверени, разочаровани, готови да хукнат в мрака. Защото тяхната власт бе свършила: сега те се страхуваха от мене.

В тоя миг неочаквано ме обзе — и сякаш вътрешният кипеж разби изведнъж всички обръчи на гърдите ми и чувството се разля горещо в кръвта ми — едно тъй безкрайно, *братско* състрадание към тия двама хора. Та какво бяха жадували от мене те, тия бедни, гладни, дрипави момчета, от мене, преситения, паразита: няколко жалки крони. Те биха могли да ме удушат там в тъмнината, да ме ограбят, да

ме убият, а не го направиха, опитаха се само по един неловък, несръчен начин да ме уплашат заради тия дребни сребърни монети, които лежаха пръснати в джоба ми. Как можах да си позволя аз, аз, крадецът от прищявка, от нахалство, престъпникът от нервно удоволствие, да мъча още тия нещастници? И в моето безкрайно състрадание се разля безкраен срам, че си бях поиграл с техния страх, с тяхното нетърпение, за да изпитам наслада. Окопитих се: сега, тъкмо сега, когато бях в безопасност, когато светлината на близката улица вече ме закриляше, сега аз трябваше да изпълня волята им, да угася разочарованието в тия огорчени, гладни очи.

Обърнах се неочаквано и пристъпих към единия.

— Защо искате да ме обадите на полицията? — казах аз и се помъчих да вложа в гласа си задъхан страх. — Какво ще спечелите от това? Може би ще ме затворят, може би не. Вие обаче няма да имате никаква полза от това. Защо искате да разбийете живота ми?

Двамата се вторачиха объркани в мене. Сега те бяха очаквали всичко, нахокване или заплашване, при което биха си подвили опашките като ръмжащи кучета, но не и тая отстъпчивост. Най-сетне единият каза, ала съвсем не заплашително, а като че извинително:

— Трябва да има правда. Ние изпълняваме само дълга си.

Това сигурно беше заучено за подобни случаи. И все пак прозвуча фалшиво. Нито един от двамата не смееше да ме погледне. Те чакаха. И аз знаех какво чакаха. Да ги помоля за милост. И да им предложи пари.

Помня още всичко от ония секунди. Помня всяко нервно потръпване, всяка мисъл, която стрелваше зад слепите ми очи. Още помня какво най-напред искаше тогава моето злобно чувство: да ги накарам да чакат, да ги помъча още, да изпитам докрай удоволствието, че съм ги оставил да чакат. Ала скоро аз сам се насилих, започнах да ги моля, защото знаех, че трябваше най-сетне да избавя тия двама хора от страха. Започнах да разигравам комедия на страх, помолих ги да се съжалят, да не ме издават, да не ме правят злочест. Забелязах как те се объркаха, тези клетки дилетанти в изнудването, и как мълчанието между нас като че ли стана по-меко.

И тогава аз казах най-сетне, казах най-сетне думите, за които те тъй дълго жадувах:

— Аз... аз ще ви дам... сто крони...

Тримата изтръпнаха и се спогледаха. Толкова много те не бяха очаквали сега, когато всичко беше загубено за тях. Най-сетне единият от тях — оня с белезите от шарка по лицето и с неуверения поглед — се окопити. Понечи два пъти да каже нещо, ала от гърлото му не излизаше нищо. После каза и аз усетих как се срамуваше при това:

— Двеста крони.

— Е, стига де! — намеси се неочаквано момичето. — Бъдете доволни, че въобще ви дава. Та той не е сторил нищо, едва ме е побарнал. Това наистина е прекалено!

Тя им изкряска тия думи действително ожесточено. И моето сърце запя. Някой изпитваше жал към мене, някой се застъпваше за мене, от вулгарността възхождаше доброта, някаква тъмна жажда за справедливост в това изнудване. Колко благотворно беше това, как даваше ответ на кипежа в мене! Не, сега не бива да мъча повече тия люде, не бива да ги мъча в страха им, в срама им: стига, стига!

— Добре, значи, двеста крони.

И тримата мълчаха. Аз извадих портфейла си. Отворих го съвсем бавно в ръката си, съвсем открито. Те биха могли да ми го изтръгнат с едно посягане и да избягат в тъмнината. Ала те извърнаха боязливо очи встрани. Между тях и мене имаше някаква тайна връзка, не вече борба и игра, а положение на право, на доверие, човешко отношение. Извадих две банкноти от откраднатото снопче и ги подадох на единия.

— Благодаря — каза неволно той и тутакси се врътна да си върви.

Навярно сам чувствувах смешното, да благодари за изнудени пари. Той се срамуваше и този срам — о, та аз чувствувах всичко през тая нощ, всеки жест се разкриваше пред мене! — ме угнети. Аз не желаех някой да се срамува пред мене, пред мене, който бях подобен нему, крадец като него, слаб, страхлив и безводен като него. Неговото унижение ме мъчеше и аз исках да го избавя. Отклоних благодарността му.

— Аз трябва да ви благодаря — отвърнах аз и сам се учудих колко истинска сърдечност бликаше в моя глас. — Ако ме бяхте обадили на полицията, щях да бъда загубен. Щях да бъда принуден да се застрелям, а вие не бихте имали никаква полза от това. Така е по-добре. Сега аз ще тръгна надясно, а вие може би на другата страна. Лека нощ.

Те пак мълчаха един миг. После единият каза: „Лека нощ“, след него другият, накрая уличницата, която бе останала съвсем на тъмно. То прозвуча съвсем топло, съвсем сърдечно, като истинско пожелание. Почувствавах по гласовете им, че дълбоко някъде в мрачината на душата си те ме обичаха, че никога няма да забравят този странен час. Те може би ще си спомнят за него в затвора или в болницата: нещо от мене продължаваше да живее в тях, аз им бях дал нещо. И насладата от това даване ме изпълни така, както никога досега не бе ме изпълвало някакво чувство.

Тръгнах сам в нощта към изхода на Пратера. Цялото бремене беше паднало от мене, чувствувах как аз, безследно изчезналият, с непознатата досега пълнота се разливах в целия безкраен свят пред мене. Усещах всичко, като че то живееше само за мене и ме свързваше отново с всичко живо. Около мене се възправяха черните дървета, те ми нашепваха нещо и аз ги обичах. Звезди блестяха на небето и аз вдъхвах техния бял привет. Отнякъде долетяха пеещи гласове и ми се стори, че пеят за мене. Из един път, след като разбих кората около гърдите си, всичко започна да ми принадлежи и в мене се надигна радостта на раздаването, на разточителство към всичко. О, колко лесно е, чувствувах аз, да създаваш радост и сам да се радваш на тая радост: нужно е само да се разтвориш и в същия миг живият поток да тече от човек към човек, спуска се от висините към низините и отново блика от глъбините нагоре към безкрайността.

Пред изхода на Пратера, до мястото, определено за спиране на колите, видях една продавачка, уморена, наведена над дребната си стока. Продаваше сладкиши, отрупани с прах, и няколко плода; сигурно седеше там от сутринта, наведена над няколкото петачета, и умората я бе прекършила. „Защо и ти да не се радваш — помислих аз, — щом аз се радвам?“

Взех една малка курабийка и ѝ подадох една банкнота. Тя понечи бързо да ми върне остатъка, ала аз отминах и видях само как тя се изплаши от това щастие, как смачканата ѝ снага изведнъж се изопна и вцепенената от почуда уста забълва хиляди благословии подире ми. Приблжих се с курабийката в ръка до коня, който стоеше уморен на теглича, но сега се обърна към мене и изпръхтя приветливо. В неговия тъп поглед също се четеше благодарност, задето помилвах розовите му ноздри и му дадох курабийката. И едва направил това, аз зажадувах за

още: да създам повече радост, да почувствувам още по-силно как с няколко сребърничета, с няколко шарени хартийки може да се потуши страх, да се убие тревога, да се разпали веселост. Защо нямаше просяци тук? Защо нямаше деца с желание да се сдобият с балоните, които един навъсен беловлас куцак отнасяше отново у дома си, навързани с много конци на едри купчини, разочарован от лошата продажба през тоя дълъг горещ ден. Аз отидох при него.

— Дайте ми балоните!

— Десет хелера единият — рече той недоверчиво: какво ли са му дотрябвали сега посреднощ шарените балони на тоя елегантен безделник?

— Дайте ми всичките! — казах аз и му подадох една банкнота от десет крони.

Зави му се свят, погледна ме като заслепен и разтреперан ми подаде връвта, която държеше всичките балони. Почувствувах как обтегнатата връв теглеше пръстите ми: те искаха да побегнат, искаха да бъдат свободни, да литнат към небето. Е добре, вървете, хвъркнете, накъдето искате, бъдете свободни! Развързах конците и те изведнъж се заиздигаха нагоре като рояк пъстри луни. От всички страни дотичаха хора и започнаха да се смеят, из мрака дойдоха влюбените, коларите заплющяха с камшиците си и си сочеха един на друг с викове и с ръце волните кълба, които сега се издигаха над дърветата и се носеха към къщите и покривите. Всички се поглеждаха весело и се забавляваха с моята блажена глупост.

Защо никога, никога досега не бях узнал колко лесно и хубаво е да създаваш радост? Изведнъж банкнотите в портфейла ми започнаха отново да ме парят и затръпнаха в ръцете ми както по-рано конците на балоните: те също искаха да изхвъркнат от мене към неизвестността. И аз ги извадих — откраднатите от Лайош и моите собствени, защото не чувствувах вече никаква разлика и никакво престъпление, — взех ги в ръцете си, готов да ги пръсна пред всекиго, който ще ми поиска една. Отидох на другата страна при един уличен метач, който намусено метеше безлюдната Пратерщрасе. Той помисли, че искам да го питам за някоя улица, и ме погледна навъсено: аз му се засмях и му подадох една банкнота от двайсет крони. Той впери в недоумение очи в мен, после най-сетне я взе и зачака да чуе какво ще поискам от него. Но аз само му се усмихнах и казах:

— Купи си нещо хубаво за тях.

Отминах и гледах на всички страни дали някой не желае нещо от мене и тъй като никой не идваше, аз започнах да предлагам: на една уличница, която ме заприказва, подарих една банкнота, две на един фенерджия, една хвърлих в отвореното прозорче на някаква пекарница в един сутерен и отминавах, докато зад мене се носеше като пенлива бразда след кораб удивление, благодарност, радост. Накрая започнах да ги хвърлям една по една и смачкани по пустата улица, по стъпалата на една църква и изпитвах радост от представата как някоя бабичка, тръгнала за утринното богослужение, ще намери стоте крони и ще благослови всевишния, как някой беден студент, някое момиче, някой работник ще намерят учудени и все пак щастливи парите по пътя си, така както аз самият тая нощ намерих учуден и щастлив себе си.

Сега не мога да кажа къде и как пръснах всичко — банкнотите, накрая и моите собствени сребърни пари. В мене имаше сякаш някакво упоение, някакво излияние, като в жена, а когато хвъркнаха и последните хартийки, почувствувах лекота, като че бих могъл да хвъркна, някаква свобода, каквато дотогава не бях познавал. Улицата, небето, къщите — всичко се сливаше пред мене в някакво съвсем ново чувство на притежание, на взаимна свързаност: никога, дори в най-пламенните секунди на моето съществуване, аз не бях чувствувал тъй силно, че всички тези неща наистина съществуват, че живеят и че и аз живеях, че техният живот и моят бяха едно и също нещо, именно: великият, властен, непочувствуван достатъчно, ощастливяващ живот, който може да бъде разбран само от любовта и да бъде обгърнат само от оногова, който се раздава.

После имаше още един последен тъмен миг — мигът, когато аз, връщайки се блажен у дома, пъхнах ключа във вратата и коридорът към стаите ми се разкри черен пред мен. Тогава внезапно ме обзе страх, че сега пак ще се върна към своя стар, предишен живот, щом вляза в жилището на оногова, който аз бях до тоя час, щом легна в неговото легло, щом подновя връзката с всичко онова, което тази нощ тъй красиво бе прогонила. Не, аз не исках вече да бъда човекът, който бях дотогава, не исках да бъда повече коректният, безчувствен, саможив джентълмен, какъвто бях до вчера, по-добре да се сгромолясам във всички бездни на престъплението и на ужаса, но да остана в действителността на живота! Аз бях уморен, неизказано уморен и все

пак се боях, че страхът може отново да ме обгърне и да отнесе със своята черна тиня всичко онова жарко, пламтящо и живо, което тази нощ бе разпалила в мене; и цялата тази преживелица ще ми се струва после мимолетна и нетрайна като фантастичен сън.

Ала аз се събудих бодър в новото утро на следния ден и от благодатно леещото се чувство не се беше загубило нищо. Оттогава са минали вече четири месеца и някогашното вцепенение не се върна никога вече в мене, аз все още цъфтя топло всеки ден. Магичното опиянение оттогава, когато ненадейно загубих почвата на моя свят под нозете си, когато се сгромолясах в неизвестността и при това сгромолясване в бездната на собствената си душа почувствувах сладостно шемета на бързината, смесена в същото време с дълбочината на целия живот — тази буйна пламенност, разбира се, отдавна е изчезнала, ала от онзи час насам аз усещам при всяко дихание обновената си топла кръв и я усещам всеки ден с подновена сладост на живота. Зная, че съм станал друг човек, с други сетива, друга възбудимост и по-силно съзнание. Естествено не смея да твърдя, че съм станал по-добър човек: зная само, че съм по-щастлив, защото намерих някакъв смисъл за моя съвсем застинал живот, смисъл, за който не мога да намеря никаква друга дума освен същата тая дума: живот. Оттогава не си забранявам вече нищо, защото чувствавам като несъществени нормите и формите на моето общество, не се срамувам нито от другите, нито от себе си. Думи като чест, престъпление, порок добиха изведнъж някакъв студен, тенекиен звук и аз не съм в състояние да ги изговоря без погнуса.

Аз живея, като оставям да живее в мене онази власт, която тогава за пръв път почувствувах тъй магично. Не питам къде ме води тя: може би към някаква нова пропаст, към тая, която другите наричат порок, или пък към нещо съвсем възвишено. Не зная това и не искам да го зная. *Защото аз съм убеден, че само онзи живее истински, който изживява съдбата си като тайна.*

Но аз никога не съм обичал живота по-пламенно — сигурен съм в това — и зная сега, че престъпление (единственото, което съществува!) върши всеки, който е безразличен към която и да е от своите форми и образи. След като започнах да разбирам сам себе си, аз разбирам безброй много други неща: погледът на един алчен човек пред някоя витрина може да ме разтърси, скокът на някое куче да ме

въодушеви. Сега аз наблюдавам всичко, нищо не ми е безразлично. Чета във вестника (който по-рано прелиствах само на забави и разпродажби) всеки ден стотици неща, които ме вълнуват; книги, които ме отегчаваха, сега изведнъж ми се разкриха. И най-забележителното е: из един път аз мога да говоря с хората и за неща извън онова, което обикновено се нарича официален разговор. Моят прислужник, който е при мене от седем години, сега ме интересува, аз беседвам често с него: вратарят, когото преди отминавах нехайно като неподвижен стълб, неотдавна ми разказа за смъртта на малката си дъщеря и този разказ ме покърти по-силно от Шекспировите трагедии. И изглежда, че това преображение — макар че аз, за да не се издам, външно продължавам живота си в кръговете на благонравната скука — лека-полека започна да става прозрачно. Някои хора изведнъж станаха сърдечни към мене, за трети път през тая седмица към мене се затичват с радост чужди кучета. Приятели ми казват с известно удоволствие, като на човек, прекарал тежка болест, че ме намират подмладен.

Подмладен? Та аз самият знам, че едва сега започвам действително да живея. Вярно, всеобща илюзия е това, дето всеки се залъгва, че всичко минало всякога е било само заблуда и подготовка; и аз съзнавам напълно своето самозаслепление, като вземам студеното перо в топлата жива ръка и пиша на сухата хартия, че действително живея. Но дори това да е илюзия — тя е първата, която ме ощастливява, първата, която сгрыва кръвта ми и разгръща чувствата ми. И ако сега записвам чудото на своето пробуждане, аз върша това единствено за себе си, защото разбирам всичко това по-дълбоко, отколкото собствените ми думи биха могли да го изразят. Не съм говорил за това на нито един приятел: те никога не разбраха доколко мъртъв бях преди, няма и никога да разберат как цъфтя сега. И ако посред тоя мой жив живот ме свари смъртта и тези редове попаднат някога в ръцете на друг човек, то тази възможност съвсем не ме плаши и измъчва. Защото онзи, който никога не е почувствувал магията на един такъв час, ще разбере толкова малко, колкото аз самият бих могъл да разбера преди половин година: че няколко тъй мимолетни и видимо несвързани епизода в течение на една-единствена вечер могат да разпалят тъй магично една вече угаснала съдба.

От него аз не се срамувам, защото той няма да ме разбере. А онзи, който знае връзката, той не съди и не се възгордява. От него не се срамувам, защото той ще ме разбере. Който е намерил веднъж сам себе си, не може да загуби нищо повече на тоя свят. И който веднъж е разбрал човека в себе си, той ще разбере всички хора.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.